

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА ІМЕНІ
ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра: менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ
(на прикладі Хмельницького обласного управління акціонерного
товариства «Ощадбанк»)**»

Виконала: студентка

магістратури за спеціальністю

072 Фінанси, банківська справа

та страхування

Гуменюк Д.С.

Керівник: кандидат економічних наук,

Бучковська Я.Г.

Рецензент: доктор економічних наук,

професор Синчак В.П.

Хмельницький

2021

АНОТАЦІЯ

Гуменюк Д.С. «Управління депозитним портфелем банку (на матеріалах акціонерного товариства «Ощадбанк»)). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, Хмельницький, 2021.

Магістерська робота присвячена поглибленню теоретико-практичних засад та розробці рекомендацій щодо управління депозитним портфелем комерційного банку. З цією метою розглянуто теоретичні аспекти та функціональні складові управління депозитним портфелем банку, проаналізовано сучасний стан депозитного портфеля та розроблено практичні рекомендації з удосконалення управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк».

Досліджено сутність поняття «депозитний портфель», основні етапи формування депозитного портфеля та функціональні складові в управлінні ним. Здійснено аналіз депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» та оцінку ефективності його управління. Здійснено оцінку та прогнозування депозитних ризиків у контексті підвищення ефективності управління депозитним портфелем.

Визначено шляхи вдосконалення управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк». Доведено доцільність впровадження заходів щодо удосконалення управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк».

Ключові слова: депозит, депозитні ресурси, депозитний портфель, процес управління депозитним портфелем, ефективність управління депозитним портфелем, депозитні ризики, оптимізація депозитного портфеля.

ANNOTATION

Gumenyuk DS "Management of the bank's deposit portfolio (based on the materials of the joint-stock company" Oschadbank ")". - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Master's thesis for a master's degree in specialty 072 - Finance, Banking and Insurance. - Khmelnytsky University of Management and Law named after Leonid Yuzkov, Khmelnytsky, 2021.

The master's thesis is devoted to the deepening of theoretical and practical principles and the development of recommendations for the management of the deposit portfolio of a commercial bank. To this end, the theoretical aspects and functional components of the bank's deposit portfolio management are considered, the current state of the deposit portfolio is analyzed and practical recommendations for improving the deposit portfolio management of Oschadbank JSC are developed.

Key words: deposit, deposit resources, deposit portfolio, deposit portfolio management process, efficiency of deposit portfolio management, deposit risks, deposit portfolio optimization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	9
1.1. Сутність та етапи формування депозитного портфеля комерційного банку.....	9
1.2. Функціональні складові та їх реалізація в управлінні депозитним портфелем банку	14
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ “ОЩАДБАНК”.....	22
2.1. Аналіз депозитного портфеля комерційного банку.....	22
2.2. Оцінка управління депозитним портфелем комерційного банку.....	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ.....	39
3.1. Прогнозування депозитного ризику в системі заходів підвищення ефективності управління депозитним портфелем комерційного банку	39
3.2. Шляхи оптимізації депозитного портфеля комерційного банку.....	45
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	68

ВСТУП

Актуальність дослідження. Комерційні банки є насамперед підприємствами, що спеціалізуються на посередницькій діяльності, яка пов'язана, з одного боку, з купівлею вільних грошових коштів на ринку ресурсів, а з іншого – їх продажем підприємствам, організаціям та населенню. Від операцій із залучення коштів залежить розмір банківських ресурсів і, відповідно, масштаби діяльності комерційних банків.

Більшу частину потреби у грошових ресурсах банки покривають за рахунок залучених коштів. Саме залучені кошти є головним джерелом банківських ресурсів, частка яких в середньому по банківській системі України складає 80% від загальної величини ресурсів, а решта (20%) припадає на власний капітал. Однією із форм залучення ресурсів банків є депозити. Зазвичай, на депозити припадає найбільша частка у структурі залучених коштів банків.

Депозити виступають основним джерелом грошових коштів сучасних комерційних банків. Саме тому комерційні банки на сучасному етапі розвитку приділяють увагу до ефективності процесу залучення депозитів від фізичних та юридичних осіб, створюючи, таким чином, усі умови для оптимізації депозитного портфеля та збереження конкурентних позицій на ринку банківських послуг.

Для розвитку економіки в умовах дестабілізації, девальвації гривні, зниження інвестиційної активності велике значення має аналіз формування та управління депозитним портфелем. Тому важливу роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування банків відіграють підвищення ефективності наданих депозитних операцій і збільшення обсягу депозитних вкладів, що обумовлює актуальність вибраної теми в умовах фінансової нестабільності.

Дослідженню даної теми приділяють значну увагу науковці і практики банківського сектора економіки.

Депозитні ресурси як основа ресурсної бази банку, особливості їх формування та використання, основні фактори, що зумовлюють їх приріст досліджуються у працях Б.І.Пшик [43], І.Толкач [52], Г.Труш [53] та ін. Депозитний ринок на сьогодні активно вивчається науковцями, зокрема Б.І.Пшик [43], О.Ю.Сова [51].

Депозитний портфель як об'єкт управління і окрема сфера досліджень зустрічається у наукових працях М.Д.Алексєєнко [3], В.Г.Ватаманюк [13], С.Д.Лучик [30], В.В.Матвєєва [33], О.М.Гайдаржийської [33], В.В.Василенко [33], М.П.Федишин [54] та ін. Маркетингові аспекти формування депозитної бази досліджувалися І.М.Мельниковою [34].

Питання ефективної діяльності банків, зокрема проблеми залучення депозитних ресурсів та питання розробки ресурсної політики розглядалися у роботах таких науковців, як Ю.М.Галіцейська [14], Б.Луців [31], Г.Труш [53]. Дослідженням основних депозитних ризиків комерційного банку займався А.О.Єпіфанов [21]. Н.Е.Аванесова [1] досліджувала засади депозитної політики комерційного банку.

Однак, незважаючи на численні наукові напрацювання у сфері дослідження депозитних операцій комерційних банків, не до кінця вичерпно дослідженими залишаються питання управління депозитним портфелем, визначення його оптимальної структури, особливостей впливу обсягів депозитних операцій на фінансову стійкість банку;

Метою магістерської роботи є розвинути теоретичні засади та обґрунтувати науково-практичні рекомендації щодо удосконалення управління депозитним портфелем комерційного банку.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути сутність та етапи формування депозитного портфеля комерційного банку;
- дослідити функціональні складові та їх реалізацію в управлінні депозитним портфелем банку;
- здійснити аналіз депозитного портфеля АТ «Ощадбанк»;

- провести оцінку ефективності управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк»
- здійснити оцінку та прогноз депозитних ризиків АТ «Ощадбанк»;
- обґрунтувати напрями оптимізації депозитного портфеля банку.

Об'єктом дослідження процес управління депозитним портфелем комерційного банку.

Предметом дослідження теоретико-методичні та практичні аспекти управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк».

Практичне значення роботи полягає в узагальненні теоретичних основ управління депозитним портфелем банку, опрацюванні методичного підходу до його оцінювання та розробці пропозицій щодо удосконалення управління депозитним портфелем комерційного банку, що можуть бути використані у практичній діяльності комерційного банку.

Методи дослідження. У процесі дослідження були застосовані наступні методи: аналізу та синтезу (для дослідження окремих складових та логічних узагальнень), метод горизонтального та вертикального аналізу (при здійсненні оцінки депозитного портфеля АТ «Ощадбанк»), графічний (для прогнозу коефіцієнта ризику за допомогою лінії тренду).

Апробація результатів. Результати досліджень та деякі положення роботи обговорювалися і отримали позитивні відгуки на Всеукраїнській науково-практичній конференції, присвяченій 100-річчю заснування Полтавського державного аграрного університету «Актуальні питання сучасної економічної науки» на тему: «Сучасний стан депозитного ринку в Україні» (м. Полтава, 8 грудня 2020); за результатами дослідження була підготовлена наукова стаття «Депозитний портфель комерційного банку: аналіз та шляхи оптимізації» і прийнята до друку у наукове видання Приазовський економічний вісник (2021).

Структура роботи Відповідно до мети і завдань дослідження робота складається зі вступу, 3 розділів, 6 підрозділів, висновків, списку використаних джерел із 62 найменувань та 6 додатків. Згальний обсяг роботи 74 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1. Сутність та етапи формування депозитного портфеля комерційного банку

Посередницька діяльність банківських установ – основний напрям їх роботи, що полягає у залученні вільних грошових коштів від суб'єктів господарювання і населення та розміщення в подальшому цих ресурсів на кредитному, валютному та фондовому ринках. Саме від ефективності операцій з акумулювання коштів та їх розміщення на найбільш вигідних умовах залежить розмір ресурсної бази банківських установ, що безпосередньо впливає на масштаби їх діяльності. Достатній обсяг депозитних ресурсів дозволяє банку здійснювати активні операції з метою досягнення максимального прибутку, враховуючи можливі ризики.

Банківські ресурси з точки зору джерел утворення поділяють на дві великі групи: власні ресурси банку і зобов'язання. Структуру банківських ресурсів зображено на рисунку 1.1

Рис. 1.1 – Структура ресурсів банку

Джерело: [15, с. 43]

Джерелом формування фінансових ресурсів будь-якого комерційного банку є пасиви. Склад пасивів досить неоднорідний, до нього належать капітал і зобов'язання банку перед вкладниками та кредиторами. Залучені та запозичені банківські ресурси складають переважну частину ресурсної бази комерційного банку (85-90%). Саме тому їм притаманний широкий спектр форм і видів залучення, що характеризується їх класифікацією (додаток А, Б).

Важливою передумовою зміцнення ресурсної бази комерційного банку є оптимізація джерел формування банківських ресурсів, зокрема, оптимізація депозитних ресурсів. При цьому, будь-який комерційний банк у процесі своєї діяльності повинен сформувати найефективнішу комбінацію джерел коштів для створення власної ресурсної бази. До складу ресурсної бази банку входять різноманітні види депозитних ресурсів, класифікація яких наведена у додатку В. Оскільки, переважна частина ресурсів банку утворюється шляхом залучення коштів клієнтів у вигляді їх депозитів, то динаміка залучення депозитних ресурсів повинна відповідати умовам і динаміці розвитку ринкових відносин та банківської системи у країні.

Темпи приросту обсягу пасивів та зміна їхньої структури свідчать, що ситуація на ринку депозитних послуг перебуває у стані коливань. До основних джерел фінансування активних операцій, які становлять основну частку у структурі пасивів банку, належать строкові депозити та кошти на поточних рахунках. Кошти на поточних рахунках, як джерело ресурсів, є більш дешевим, на відміну від строкових депозитів, але водночас становить групу зобов'язань, яка характеризується підвищеним рівнем ризику [45, с.101].

Залучення грошових ресурсів та їх подальше розміщення є основними формами діяльності комерційного банку. Саме за рахунок залученого капіталу формується переважна частина ресурсів банку. Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання депозитних операцій, у процесі яких використовуються різні види банківських рахунків.

Переходячи до трактування змісту поняття «депозит», варто зазначити, що єдиного підходу до визначення не існує. Систематизація визначень науковців щодо розкриття змісту поняття «депозит» наведена в додатку Г.

Депозитні операції належать до пасивних операцій комерційних банків. Відповідно до положення «Про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами», затвердженого постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 року No 516, вкладна (депозитна) операція – операція банку із залучення грошових коштів або банківських металів від юридичних і фізичних осіб на вкладні (депозитні) рахунки в банку на договірних засадах або депонування грошових коштів вкладниками з оформленням їх ощадними (депозитними) сертифікатами [41].

Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року №2121-III депозити (вклади) - кошти у готівковій або безготівковій формі, у валюті України або іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначеного такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [20].

Узагальнивши визначення сутності поняття «депозит» ми пропонуємо його трактувати як сукупність тимчасово вільних грошових коштів у готівковій чи безготівковій формі, які надходять до банку від фізичних чи юридичних осіб, резидентів чи нерезидентів та зберігаються у банківській установі на договірній основі і підлягають їх поверненню вкладникам через визначений термін.

Конкурентне середовище, в якому функціонують комерційні банки, спонукало до появи великої кількості різних видів депозитів. Класифікацію депозитів за різними класифікаційними ознаками наведено у додатку Д.

Слід зазначити, що різні групи населення залежно від віку, соціального та матеріального становища, керуються різними мотивами приймаючи рішення

щодо заощаджень. Існує ряд факторів, які мають безпосередній вплив на формування депозитів [52, с.58]:

а) основним фактором першої групи є державна політика, спрямована на забезпечення політичної стабільності та сталого розвитку національної економіки, запобігання кризовим ситуаціям, сприяння розвитку підприємництва;

б) фактори другої групи пов'язані з динамікою основних економічних показників (рівнем інфляції, процентних ставок, безробіття тощо).

в) третя група факторів стосується розвитку банківської системи та системи кредитно-фінансових інститутів;

г) четверта група – це рівень довіри до комерційних банків та інших кредитно-фінансових інститутів, ступінь поінформованості населення про діяльність банків;

д) до п'ятої групи факторів належить стан демографічної ситуації в країні (рівень національних заощаджень вищий у тій територіальній одиниці, де значно більша питома вага молодого прошарку населення).

Важливою складовою ресурсної бази банківської установи є депозитний портфель під яким розуміють сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, залучених банком на договірній основі.

Формування депозитного портфеля є головним продуктом депозитної політики банку і від його ефективності залежать найважливіші показники діяльності будь-якої установи - ліквідність і рентабельність.

Склад депозитного портфеля є відображенням, матеріалізацією ідеальної конструкції депозитної політики. Саме депозитна політика визначає пропорції структурних частин депозитного портфеля.

Основною метою формування депозитного портфеля є отримання доходу і збереження капіталу.

Формування депозитного портфеля слід розглядати як безперервний циклічний процес, що складається з таких етапів (рис 1.2):

1. Аналіз – передбачає дослідження «поведінки» грошових коштів на рахунках клієнтів.
2. Планування (орієнтація на залучення певних груп клієнтів, і види депозитів) – полягає у формуванні депозитного портфеля, а саме у визначенні цілей, розробці стратегії і тактики формування депозитного портфеля.
3. Регулювання – полягає в організації послідовного виконання поставлених стратегічних і тактичних завдань формування депозитного портфеля. Процес регулювання спрямований на підтримку запланованого рівня доходу і ризику, у зв'язку з чим цей етап включає також процес виявлення ризиків і пошук шляхів щодо зниження їх рівня.
4. Робота по залученню клієнтів. Цей етап передбачає впровадження нових депозитних продуктів, здійснення гнучкої тарифної політики та проведення індивідуальної роботи з клієнтами.
5. Контроль. Цей етап покликаний відповісти на питання: чи досягнуто поставлені цілі? Чи потребують управлінські рішення коректування? Висновки, отримані на цьому етапі слугують як для поточного регулювання, так і коригування тактики і стратегії формування депозитного портфеля [31, с.16].

Рис.1.2 – Етапи процесу формування депозитного портфеля.

*Примітка. Побудовано автором.

При формуванні депозитного портфеля повинні розглядатися цілі, стратегія і тактика формування портфеля; структура депозитного портфеля; встановлення певних пропорцій між видами його складових.

Стосовно структури депозитного портфелю, то варто зазначити, що значна частка депозитів до запитання, перевага короткострокових депозитів над довгостроковими негативно впливають на стійкість ресурсної бази. Перевага короткострокових депозитів у структурі депозитного портфелю носить негативний вплив, оскільки перевага короткострокових ресурсів не дозволяє банку в повному обсязі використовувати залучені грошові кошти, збільшує ризик втрати ліквідності та не дозволяє здійснювати довгострокові вкладення, що, у свою чергу, негативно позначається як на ефективності діяльності комерційного банку, так і на перспективах розвитку економіки країни.

Отже, формування депозитного портфеля полягає у виборі конкретних видів депозитних операцій, які будуть складати портфель, а також встановлення раціональної його структури.

1.2. Функціональні складові та їх реалізація в управлінні депозитним портфелем банку

Залучені кошти банку є основним джерелом для формування фінансових ресурсів комерційного банку і використовуються для надання кредитів, фінансування інвестиційних проєктів, підтримки національного товаровиробника. Таким чином, процес ефективного формування та оптимального використання залучених коштів необхідно розглядати як базовий об'єкт регулювання банківської діяльності.

Сукупність стратегічних і тактичних заходів, які проводить комерційний банк з метою залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів для формування власних кредитних ресурсів являє собою управління депозитним портфелем банку. Процес управління залученням коштів на рахунки банку відбувається за наступними етапами.

1 етап. Вибір стратегії банку на ринку депозитних послуг. Обравши стратегію роботи банку з фізичними та юридичними особами, перед менеджером стоять наступні задачі:

- розробка ефективної маркетингової системи з наданням спеціальних фінансових пільг, диференційованих за ступенем значущості клієнта для банку;
- організація партнерського співробітництва з якомога більшим числом клієнтів з метою поліпшення можливостей планування банком процесу руху коштів на їх рахунках;
- проведення статистичного обліку та аналізу окремих груп і всього обсягу поточних рахунків;
- розрахунок очікуваної величини твердого залишку коштів, механізмів його утворення, тенденцій змін і можливих варіацій у часі;
- постійне оновлення номенклатури послуг;
- розвиток збутової мережі банку.

2 етап. Визначення оптимальної структури депозитної бази та управління нею. Основне правило при визначенні оптимальної для банку структури депозитної бази: вона повинна відповідати структурі активних операцій за сумами та строками.

3 етап. Розробка заходів по формуванню депозитних ресурсів банку Для бажаної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями менеджмент використовує різні методи залучення коштів, які загалом зводяться до двох груп:

- цінові методи управління;
- нецінові методи управління.

Сутність цінових методів полягає у використанні відсоткової ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб. Обсяги залучення заощаджень в банківську систему безпосередньо пов'язані із процентною політикою банків, основним інструментом якої є депозитна ставка. Банки встановлюють диференційовані ставки залежно від виду депозитного рахунка, строку розміщення коштів на

депозиті та суми вкладів. Ціноутворення за депозитними зобов'язаннями банку базується на аналізі співвідношення між депозитною ставкою, яка відображає ринкову вартість залучення коштів, і витратами банку з обслуговування кожного виду депозитних рахунків [32, с.124].

Нецінові методи управління залученими коштами банку базуються на використанні різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною рівня депозитних ставок. До таких прийомів належать: реклама; поліпшений рівень обслуговування; розширення спектра пропонованих банком рахунків та послуг; додаткові види безкоштовних послуг; розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів; пристосування графіка роботи до потреб клієнтів; встановлення банкоматів у громадських місцях; проведення безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток тощо [34].

Одним із сучасних методів залучення ресурсів в банківській діяльності, що користується популярністю серед вкладників є метод встановлення залежності між кредитуванням клієнта і накопиченням коштів на його депозитному рахунку [43, с.120].

У цьому випадку між банком і клієнтом підписується договір, відповідно до якого банк бере на себе зобов'язання надати клієнту кредит за умовою накопичення і зберігання останнім протягом встановленого терміну визначеної суми коштів. Банківська установа при такому кредитуванні зменшує ризик неповернення позички, оскільки має право спрямовувати на погашення кредиту кошти, що зберігаються на депозитному рахунку позичальника [43, с. 122].

4 етап. Розробка нових видів депозитів та диверсифікація депозитних операцій шляхом забезпечення різноманітності суб'єктів і надання різних видів депозитів. Банки повинні звертати особливу увагу на те, що роблять їхні конкуренти для залучення вкладів у майбутньому періоді, тому що зберігається тенденція росту конкуренції.

Загальною метою управління депозитним портфелем є зменшення витрат, пов'язаних із залученням коштів, отримання прибутку від розміщення коштів

вкладників, а також динамічний розвиток банку у напрямі збільшення обсягів і розширення спектру послуг, що гарантує стабільність і зростання прибутку банку.

Об'єктом управління депозитним портфелем комерційного банку є депозитні ресурси, їх розмір, структурні складові і напрями використання.

Банківські установи залучають депозитні ресурси за певною відсотковою ставкою. Відсоток - це засіб стимулювання залучення депозитів (вкладів) у банк. Розмір депозитної ставки залежить від багатьох факторів, зокрема попиту та пропозиції грошових коштів на ринку, попиту на кредити, норми обов'язкових резервів за зобов'язаннями банку, обов'язкових вимог НБУ щодо співвідношення вкладів фізичних осіб і регулятивного капіталу банку, структури і умов вкладу, рівня конкуренції, демпінгової політики окремих банків, які тільки виходять на ринок і прагнуть будь-якою ціною завоювати своє місце, необгрунтовано підвищуючи депозитні ставки. Для вітчизняної банківської практики притаманна наступна тенденція: чим стабільніший і надійніший банк, тим нижчі відсоткові ставки, водночас, маловідомі і нестабільні банки встановлюють максимально високі відсоткові ставки, з метою залучення якнайбільше депозитних вкладів [35, с.165].

Суб'єктами управління депозитним портфелем банку виступає спеціальна група людей, яка за допомогою різноманітних методів і заходів управлінського впливу забезпечує ефективне функціонування об'єкту.

Процес управління депозитним портфелем банку можна розглядати у розрізі наступних етапів:

- організація депозитної діяльності;
- забезпечення депозитної інформаційної управлінської системи;
- управління ризиками депозитного портфеля;
- моніторинг депозитного портфеля.

Функціональні складові процесу управління депозитним портфелем комерційного банку доцільно систематизувати і розглянути на рис. 1.3.

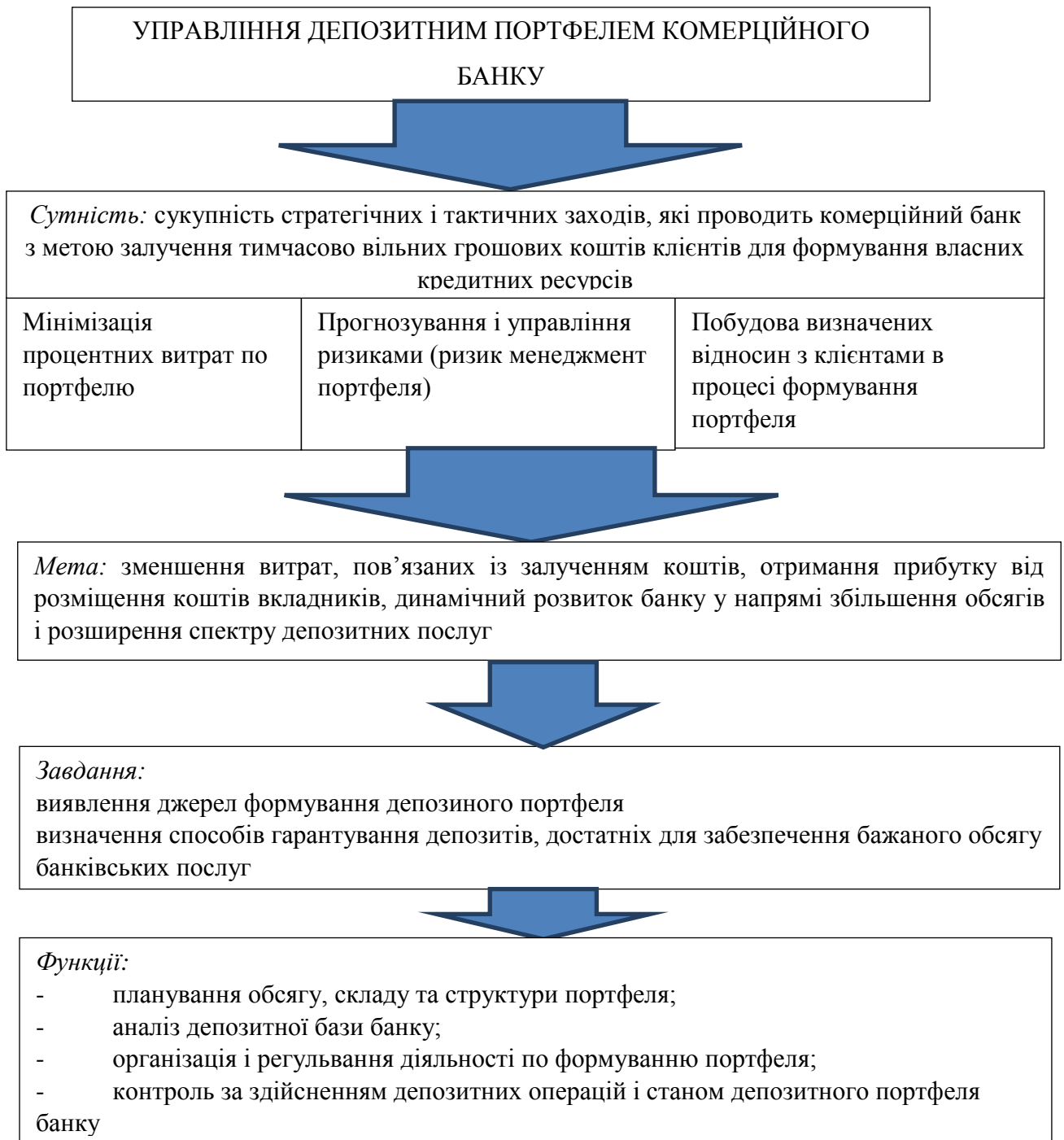

Рисунок 1.3 – Функціональні складові управління депозитним портфелем комерційного банку

*Примітка. Побудовано автором.

Під час розробки системи заходів задля забезпечення якісного депозитного портфеля використовуються специфічні методи управління, властиві саме для банківської системи (рис. 1.4).

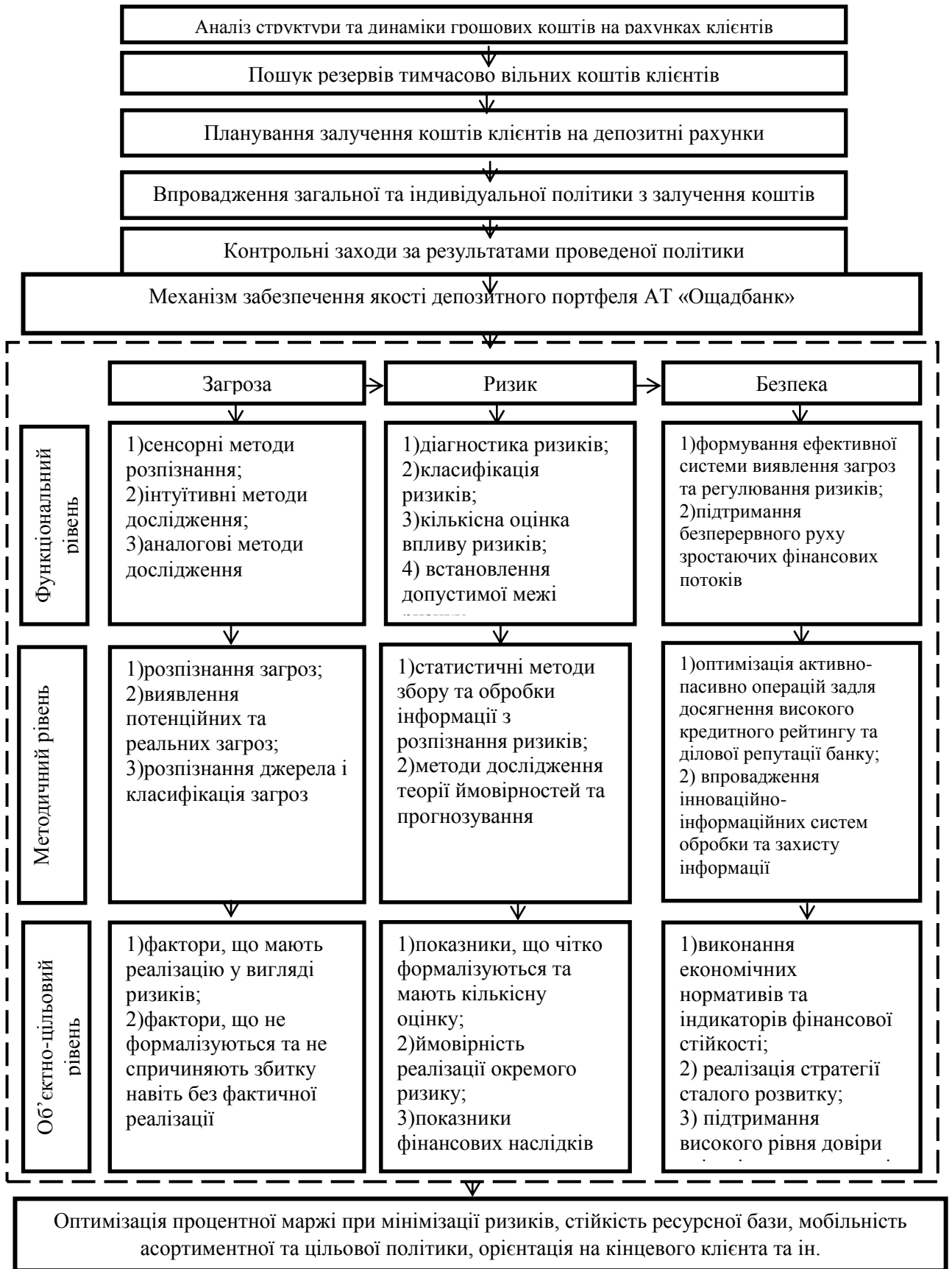

Рисунок 1.4 – Система заходів забезпечення якісного депозитного портфелю комерційного банку

*Примітка. Розроблено автором

При цьому акцент робиться на новітні методи обробки та використання інформації, властиві сучасному інформаційному простору та дієві в умовах забезпечення індивідуального підходу та довіри клієнтів до депозитних операцій.

У портфельній теорії розрізняють активну і пасивну модель управління портфелем. Пасивна модель передбачає, що всі цінові параметри фінансового ринку знаходяться у рівновазі і прийняття рішень ґрунтується на незмінності даної ситуації. Активна модель означає, що ринку властиві постійні зміни і прийняття рішень має здійснюватися на основі дослідження масивних обсягів інформації та виділення на основі цього дослідження нових закономірностей розвитку ринку [62].

Пасивна модель управління полягає в створенні добре диверсифікованого портфеля з наперед визначеним рівнем ризику і тривалого збереження портфеля в незмінному стані. Методами пасивного управління є:

- диверсифікація (передбачає включення до складу портфеля різних цінних паперів з різними характеристиками);
- індексний метод (побудований на тому, що в якості еталону береться певний портфель, структура якого характеризується певними індексами);
- збереження портфеля (базується на підтримці структури і збереженні рівня загальних характеристик портфеля).

Активна модель управління передбачає детальне відстеження і термінове придбання інструментів, відповідних цілям портфеля, а також швидку зміну складу елементів, що входять в портфель. Активна модель управління заснована на постійному реструктуруванні портфеля на користь найбільш дохідних в даний момент елементів і швидкого позбавлення від низько дохідних.

Якщо спроектувати дані моделі на процес управління депозитним портфелем, то отримаємо, що пасивна модель управління депозитним портфелем буде являти собою створення добре диверсифікованого портфеля з

наперед визначеним рівнем ризику. Пасивне управління буде ефективно лише стосовно портфеля, що складається з депозитів з низьким рівнем ризику.

Активна модель управління депозитним портфелем відповідно буде виражатися в підтримці і збільшенні числа клієнтів, розширенні і вдосконаленні депозитних операцій, слідуванню мінливим тенденціям ринку. Це буде досягатися за рахунок ефективного використання власних можливостей, постійного вивчення ринку, диверсифікації портфеля на цій основі, задоволенні потреб клієнтів і диференціації послуг [11, с.114].

Узагальнюючи все вище зазначене, особливостями управління депозитним портфелем комерційного банку є:

– управління депозитним портфелем повинно носити системний характер з чітко вираженою цільовою орієнтацією, тобто з огляду на те, що основною метою формування депозитного портфеля є отримання доходу і збереження капіталу, то управління депозитним портфелем повинно бути повністю спрямоване на реалізацію даної мети, це вимагає забезпечити зберігання вкладених коштів і відповідність складу і структури вибраному типу портфеля;

– управління портфелем здійснюється через реалізацію управлінських функцій шляхом впливу на внутрішньобанківські взаємовідносини, а також відносини з зовнішнім середовищем;

– управління являє собою синтез наукових знань і творчого підходу до їх реалізації практичної діяльності;

– управління повинне бути спрямоване на оптимізацію використання депозитних ресурсів.

Таким чином, ефективне управління депозитним портфелем надає можливість залучати достатню кількість грошових ресурсів на депозитному ринку для поповнення ресурсної бази та вирішувати найважливіші завдання, такі як соціально-економічний розвиток держави та формування необхідних інвестиційних ресурсів.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ «ОЩАДБАНК»

2.1. Аналіз депозитного портфеля комерційного банку

Постійна зміна ринку депозитних ресурсів спричинена різноманітними обставинами. Це, насамперед, зміни в законодавстві, в депозитній політиці окремих банків, коливання облікових ставок НБУ тощо. Тому аналіз діяльності банку у сфері депозитних операцій є необхідним для вибору напрямів його стратегічного розвитку.

Аналіз депозитного портфеля банку здійснюють з метою визначення раціональності формування ресурсної бази банку та шляхів її оптимізації за двома основними критеріями: зниження середньої вартості ресурсів банку та підвищення її стабільності та надійності банку загалом. Аналіз депозитного портфеля комерційного банку дозволяє оцінити фінансовий стан банку, недоліки депозитної політики та визначити перспективи вдосконалення механізму її реалізації. Насамперед, результатом даного аналізу є коригування ресурсної бази та структури депозитного портфеля. Ефективність депозитної діяльності банку визначається шляхом оцінки динаміки обсягу депозитів, процентних ставок за вкладами, структури депозитів за сегментами та оцінки показників ефективності депозитної діяльності.

Основними чинниками зростання обсягів вітчизняного депозитного ринку є збільшення грошових доходів юридичних та фізичних осіб, які є основою формування депозитного портфелю банку, саме тому зростання їх обсягу дає більше можливостей для розширення активних операцій банку в майбутньому.

Аналізуючи динаміку депозитного портфелю АТ «Ощадбанк», у розрізі суб'єктів депозитних операцій у 2015-2019 роках, спостерігаємо наступну тенденцію: темп приросту депозитів фізичних осіб у 2019 році порівняно з 2015 роком становив 95,87%, темп приросту депозитів юридичних осіб - 139,72%

відповідно, загальний обсяг депозитів протягом 2015-2019 роках збільшився на 114,43%. Депозити юридичних осіб мали тенденцію до скорочення у 2017-2018 роках (табл.2.1).

Таблиця 2.1. Динаміка депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Вид депозиту	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп росту				
	млн.грн	млн.грн	млн.грн	млн.грн	млн.грн	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018	2019/2015
Депозити фізичних осіб	54363,8	67731,6	87492,6	96105,2	106480,0	124,59%	129,18%	109,84%	110,80%	195,87%
Депозити юридичних осіб	39905,9	75854,6	62658,6	57911,2	95663,0	190,08%	82,60%	92,42%	165,19%	239,72%
Загальний обсяг депозитів	94269,7	143586,2	150151,2	154016,5	202143,0	152,31%	104,57%	102,57%	131,25%	214,43%

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Депозити фізичних осіб є найбільш надійним ресурсом, як джерело фінансування довгострокових потреб економіки, і найбільш важливим регульованим джерелом ресурсів банку. Саме тому, в економічно розвинутих країнах понад 50% залучених коштів складають кошти населення. В Україні переважання коштів фізичних осіб в обсязі залучених ресурсів почало спостерігатися тільки з 2003 року. Наведена нижче динаміка росту депозитів фізичних осіб показує ріст прогнозованих ресурсів, що пов'язано із підвищенням довіри до банківської системи (рис.2.1).

Тенденція збільшення коштів клієнтів зумовлена зменшенням впливу наслідків економічної кризи, підвищенням дохідності населення та поступовим поверненням довіри громадян до банківської системи. Слід зауважити, що подібне зростання депозитів на фоні відсутності активного кредитування банком скорочує його чистий процентний дохід.

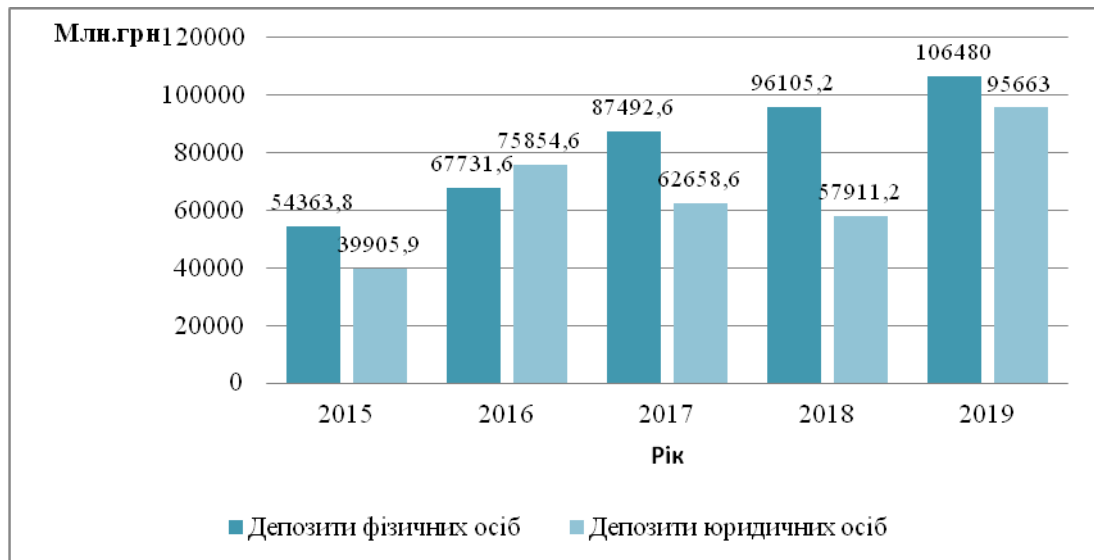

Рисунок 2.1 – Динаміка обсягу депозитів фізичних та юридичних осіб АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

*Примітка. Побудовано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Важливого значення у процесі аналізу депозитного портфеля набуває дослідження структури депозитних коштів (табл.2.2). Структура залучених депозитних коштів не тільки відображає ступінь стійкості ресурсної бази банку, але й дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах для погашення зобов'язань за депозитами, отриманими кредитами. Клієнтські кошти, на обсяг яких припадає основна частина залучених ресурсів, є базисом для підтримки надійності банку.

Таблиця 2.2. Структура депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Депозити	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Депозити фізичних осіб	54363,4	57,67	67731,6	47,17	87492,6	58,27	96105,2	62,40	106480,0	52,68
Депозити юридичних осіб	39905,9	42,33	75854,6	52,83	62658,6	41,73	57911,2	37,60	95663,0	47,32
Загальний обсяг депозитів	94269,3	100,00	143586,2	100,00	150151,2	100,00	154016,4	100,00	202143,0	100,00

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Аналізуючи таблицю 2.2, спостерігаємо, що у структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 роках більшу частку займають депозити фізичних осіб, лише у 2016 році спостерігається протилежна ситуація - частка депозитів юридичних осіб перевищує частку депозитів фізичних осіб (52,83% та 47,17% відповідно).

З проведеного дослідження видно, що за суб'єктами залучення грошових ресурсів, депозити фізичних осіб перевищують вклади юридичних осіб. Це дозволяє зробити висновок, що кошти населення є основним джерелом формування депозитного портфелю АТ «Ощадбанк».

Наступним кроком аналізу депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» є аналіз депозитів за ознакою строковості використання депозитних коштів (табл.2.3). Цей аналіз включає в себе дослідження динаміки депозитів, що характеризують їх зміну протягом аналізованого періоду, а також визначення їх частки у загальному обсязі депозитного портфелю. Зростання частки строкових депозитів (незважаючи на те, що це дорожчий ресурс) позитивно впливає на кредитний потенціал, ліквідність балансу та сприяє стійкості й надійності ресурсної бази.

Таблиця 2.3. Стан депозитних операцій АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показники	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Строкові депозити	49447,1	52,45	67724,2	46,52	82039,0	54,64	67114,5	43,58	109372,4	54,11
Рахунки до запитання	44822,6	47,55	77862,0	53,48	68112,2	45,36	86901,9	56,42	92770,6	45,89
Всього рахунків клієнтів	94269,7	100,00	145586,2	100,00	150151,2	100,00	154016,4	100,00	202143,0	100,00

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Аналіз стану депозитних операцій АТ «Ощадбанк» впродовж 2015-2019 років свідчить про зростання депозитів за обсягами клієнтської бази (температурного приросту 2019 року до 2015 року становить 114,43%). За період 2015-2019 років динамічно зросли строкові депозити (температурного приросту - 121,19%), трохи менший приріст спостерігається для рахунків до запитання - 106,97% (рис.2.2) Щодо структури депозитного портфелю за ознакою строковості депозитів,

спостерігаємо наступне: у 2015, 2017 та у 2019 роках більша частка припадає саме на строкові депозити, у 2016 та у 2018 роках - ситуація протилежна, більшу частку займають рахунки до запитання.

Рис.2.2 – Динаміка депозитних операцій за ознакою терміну використання коштів

*Примітка. Побудовано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Таке співвідношення між строковими депозитами та депозитами до запитання є свідченням зниження стабільності ресурсної бази. Оскільки, оптимальна частка коштів до запитання становить 30%, тоді як для АТ «Ощадбанк» вона коливається від 45% до 57%. До того ж, якщо порівнювати обсяги депозитних коштів у 2015 році та у 2019 році, то спостерігаємо збільшення коштів населення на строкових вкладах та на поточних рахунках на 59925,0 млн. грн. і на 47947,4 млн. грн. відповідно.

Оскільки за рахунок короткострокових джерел банк не може здійснювати довгострокові кредитні вкладення, то це свідчить про низькі темпи економічного зростання, оскільки в країні немає достатньої кількості довгострокових ресурсів для кредитування економіки.

Натепер до основних проблем, що спричиняють дефіцит довгострокових депозитів, слід віднести: низький рівень довіри до банків, недостатній рівень

розвитку небанківських фінансово-кредитних інститутів і фондового ринку, високі кредитні ризик тощо. Проте, на нашу думку, у банківському секторі необхідно створювати умови для повноцінної реалізації банками функції трансформації короткострокових ресурсів у довгострокові, оскільки функції банку, як фінансового посередника не обмежуються залученням довгострокових ресурсів для видачі довгострокових кредитів. Головною причиною неможливості повноцінної трансформації ресурсів по термінах в Україні це - особливості системи управління ліквідністю банків.

Доцільно проаналізувати розподіл депозитів за секторами економіки, щоб формувати ефективний інструментарій управління депозитним портфелем, який буде безпосередньо задовольняти переважну більшість клієнтів. У наведеній нижче таблиці 2.4 представлена структура рахунків клієнтів протягом 2015-2019 років за секторами економіки.

Таблиця 2.4. Структура рахунків клієнтів АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 рр.

Показники	2015 рік		2016 рік		2017 рік		2018 рік		2019 рік	
	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%	млн.грн	%
Фізичні особи	53874,3	57,61	69163,0	47,51	87070,1	57,99	95557,4	62,04	106906,9	52,89
Органи місцевого самоврядування	191,6	0,20	317,8	0,22	15686,9	10,45	15293,9	9,93	12383,7	6,13
Нафтогазова та хімічна промисловість	5422,8	5,75	11835,1	8,13	12149,1	8,09	6778,6	4,40	44929,3	22,23
Транспорт	6799,0	7,21	8368,9	5,75	5350,6	3,56	2449,5	1,59	2625,5	1,30
С/Г	2288,7	2,43	3933,2	2,70	4601,0	3,06	4970,4	3,23	5071,9	2,51
Енергетика	2606,7	2,77	4869,5	3,34	4573,2	3,05	6038,1	3,92	6600,4	3,27
Медіа та зв'язок	748,1	0,79	2210,2	1,52	4129,3	2,75	2785,3	1,81	2218,7	1,10
Послуги	1503,3	1,59	2077,3	1,43	3593,5	2,39	4182,8	2,72	4544,1	2,25
Торгівля	2266,8	2,40	3051,4	2,10	3241,5	2,16	5192,5	3,37	4479,0	2,22
Фінансові послуги	3306,9	3,51	3328,3	2,29	3133,0	2,09	3245,5	2,11	3448,5	1,71
Гірничодобувана та металургійна промисловість	1107,1	1,17	764,3	0,52	1439,7	0,96	1169,2	0,76	1709,3	0,85
Будівництво та нерухомість	683,1	0,72	1298,8	0,89	1430,3	0,95	1805,8	1,17	2219,8	1,10

Продовження табл.2.4

Машинобудування	585,6	0,62	568,6	0,39	1022,8	0,68	1059,8	0.	1072,9	0,53
В-во промислових та товарів народного споживання	355,2	0,38	594,4	0,41	762,9	0,51	716,2	0,47	979,0	0,48
В-во та переробка харчових продуктів та напоїв	355,2	0,38	507,1	0,35	566,2	0,38	659,2	0,43	723,9	0,36
Видавнича діяльність	11,4	0,01	220,2	0,15	101,5	0,07	68,9	0,04	100,7	0,05%
Інвестиційна діяльність	10476,9	11,11	30381,5	20,87	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Інші	1568,7	1,66	2096,6	1,44	1299,6	0,87	2043,3	1,33	2129,6	1,05
Всього рахунків клієнтів	94269,8	100,00	145586,2	100,00	150151,	100,00	154016,5	100,00	202143,0	100,00

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Як свідчать дані таблиці 2.4 лівова частка депозитів АТ «Ощадбанк» - це депозити фізичних осіб (52,89% у 2019 році).

Серед секторів економіки впродовж 2015-2019 років істотно зростає частка рахунків органів місцевого самоврядування з 0,20% у 2015 році до 6,13% у 2019 році, нафтогазової та хімічної промисловості - з 5,75% до 22,23%, енергетики - з 2,77% до 3,27%, послуг - з 1,59% до 2,25%.

Слід зазначити, що мета вкладень фізичних і юридичних осіб є зовсім різною. Фізичні особи, купуючи депозитні продукти банку, мають на меті забезпечення заощадження грошей і збільшення доходів. Розміщення заощаджень на вклади є певною мотивованою дією, що передбачає отримання вигод у майбутньому. Юридичні особи вимушені проводити свої розрахунково-касові операції через банківські установи.

Український ринок банківських послуг має свої особливості та специфічні риси, що пов'язано, перш за все із розвитком вітчизняного фінансового ринку і економіки. Так, незважаючи на те, що в світовій банківській практиці використовується більше 300 банківських послуг, в Україні цей показник значно менший, де лівову частку займають кредитні

послуги в традиційному розумінні, адже на лізинг, факторинг, форфейтинг, інвестиційне кредитування припадає близько 7% кредитних операцій банків.

Обсяг депозитів, що були видані АТ «Ощадбанк» протягом 2015-2019 року постійно зростає, це позитивно вплинуло на його частку на ринку роздрібних депозитів (рис.2.3).

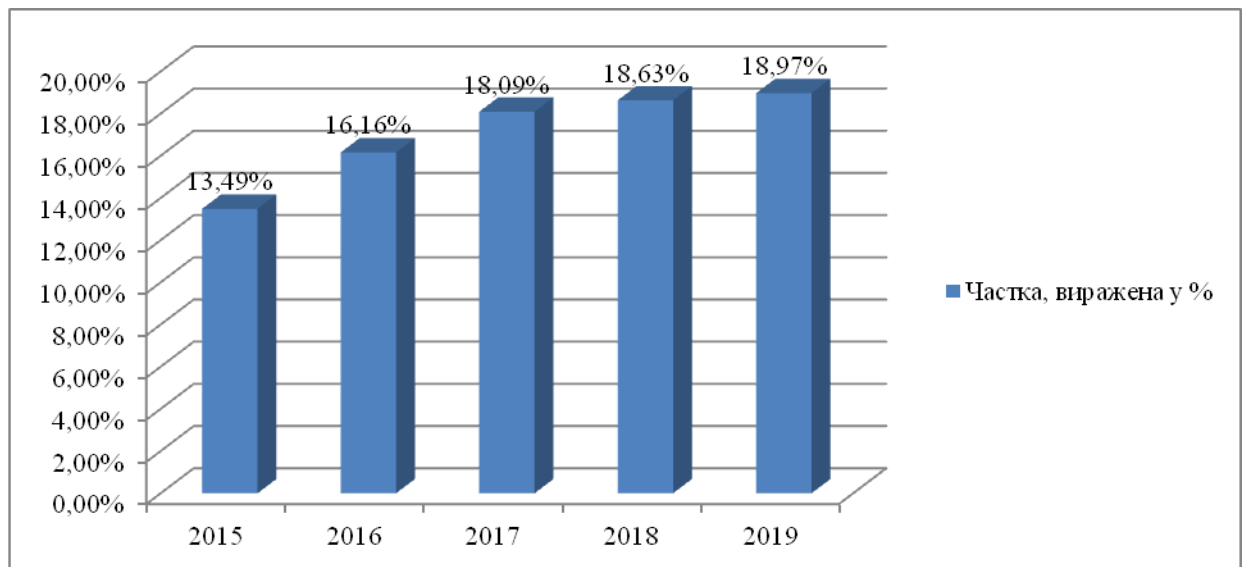

Рис. 2.3. – Частка АТ «Ощадбанк» на ринку роздрібних депозитів України у 2015-2019 рр.

*Примітка. Побудовано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Аналізуючи частку АТ «Ощадбанк» на ринку роздрібних депозитів у 2015-2019 роках, спостерігаємо позитивну тенденцію її зростання - від 13,49% у 2015 році до 18,97% у 2019 році (рис.2.3).

Отже, АТ «Ощадбанк» активно залучає кошти населення на депозитні та поточні рахунки в національній та іноземній валюті, пропонує своїм клієнтам відкрити поточні рахунки (в тому числі для одержання пенсій) та депозитні рахунки з можливістю поповнення депозиту, з виплатою відсотків авансом, щомісячно, щоквартально або при закритті рахунку і з можливістю приєднання відсотків до основної суми депозиту. Водночас скорочення частки депозитів у загальному обсягів залучених банком коштів вимагає удосконалення

депозитної політики як такої, що має враховувати активну роль вкладників та максимальне задоволення їхніх потреб.

Здійснивши аналіз депозитного портфеля АТ «Ощадбанк», можна зробити висновок, що основну частку у його структурі займають депозити фізичних осіб, які є найбільш важливим регульованим джерелом ресурсів банку. Обсяги депозитів фізичних осіб переважають над обсягами депозитів юридичних осіб, що свідчить про те, що кошти населення є основним джерелом формування депозитного портфеля АТ «Ощадбанк».

Аналізуючи депозитні продукти АТ «Ощадбанк» за ознакою строковості використання депозитних коштів, спостерігаємо нестійку ситуацію – частка строкових депозитів коливається впродовж 2015-2019 років. Частка рахунків до запитання перевищує оптимальний рівень – 30%, а інколи перевищує навіть обсяг строкових депозитів. Таке співвідношення між строковими депозитами та депозитами до запитання є свідченням зниження стабільності ресурсної бази. Рахунки на вимогу є найбільш дешевими ресурсами комерційних банків, які в АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду подекуди займали понад 50% у структурі депозитного портфеля. Але власники таких рахунків мають можливість у будь-який час вилучити всі свої кошти, що може негативно вплинути на платоспроможність банківських установ. Тому пошук оптимального співвідношення строкових депозитів та вкладів на вимогу, оптимальних відсоткових ставок за всіма видами депозитів, надання різноманітних супутніх послуг, які можуть стимулювати наявних та потенціальних клієнтів вкладати грошові кошти в банки, є основними напрямками подальших досліджень у сфері депозитування.

Отже, ефективна депозитна діяльність АТ «Ощадбанку» на ринку фінансових послуг має максимально задовольнити потреби клієнтів. Це може бути зроблено під час розроблення та впровадження нових або змінених депозитних продуктів, удосконалення обслуговування.

2.2. Оцінка управління депозитним портфелем комерційного банку

Організація депозитної діяльності у кожному банку має свої особливості, що визначаються розмірами, можливостями банку, а також потребами його клієнтів. Діяльність АТ «Ощадбанк» на депозитному ринку повинна передбачати узгоджене функціонування відповідних підрозділів і для його забезпечення в банках створюється спеціальний координаційний орган — Комітет з управління активами і пасивами (КУАП), який у сфері депозитних операцій повинен реалізувати таку мету:

- формує та розробляє відповідну стратегію та політику; затверджує організаційну структуру процесу роботи з депозитами;
- встановлює напрями диверсифікації депозитного портфеля банку;
- знаходження додаткових ресурсів для розширення депозитної діяльності;
- визначення цінової політики банку за депозитними операціями та послугами банку;
- аналіз та управління ризикам, що є характерними для операцій банку з депозитами.

Свою ресурсну базу АТ «Ощадбанк» формує за рахунок кредитів, отриманих від Національного банку України (ця частка скорочується з 84,92% в 2015 році до 55,16% в 2016 році та збільшилась у 2017 році до 77,69%), кореспондентських рахунків інших банків (їхня частка зросла в 2016 році проти 2015 році з 15,08% до 44,84% та скоротилась в 2017 році до 19,16%) та незначної частки (3,13% в 2017 р.) кредитів та депозитів, отриманих від інших банків.

Оцінити ефективність депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» можна за допомогою системи коефіцієнтів, серед яких:

- коефіцієнт депозитної бази (показує частку депозитів у загальному обсязі залучених банком коштів);

- коефіцієнт строкової депозитної бази (показує, скільки гривень строкових депозитів припадає на 1 гривню залучених коштів);
- коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб (показує співвідношення суми депозитних коштів фізичних осіб та суми депозитних коштів юридичних осіб);
- коефіцієнт використання депозитів (показує, який відсоток від загального обсягу депозитів розміщений у кредити) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5. Показники ефективності депозитного портфелю АТ «Ощадбанк» у 2015-2019рр.

Показники	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Відхилення 2019/2015
Коефіцієнт депозитної бази	5,69	31,38	23,33	23,75	25,44	+19,75
Коефіцієнт строкової депозитної бази	2,98	14,59	12,75	13,07	14,21	+11,23
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних та юридичних осіб	1,33	0,91	1,38	1,66	1,11	-0,22
Коефіцієнт використання депозитів	0,69	0,45	0,49	0,44	0,32	-0,37
Коефіцієнт співвідношення депозитів і власного капіталу	0,17	0,11	0,21	0,12	0,09	-0,08

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Отже, коефіцієнт депозитної бази показує частку депозитів у загальному обсязі залучених банком коштів, і ця частка значно зросла в 2016 році до рівня 31,38% проти 5,69% в 2015 році і дещо знизилась в 2019 році – до 25,44%.

Коефіцієнт строкової депозитної бази показує, що в 2019 році 14,21 грн. строкових депозитів припадає на 1 гривню залучених коштів, тоді як в 2015 році лише 2,98 грн. За цей період спостерігаємо коливання коефіцієнта співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб з 0,91 до 1,66, у 2019 році цей коефіцієнт становив 1,11. Коефіцієнт використання депозитів засвідчує скорочення частки депозитів, розміщених у кредити, – з 69% в 2015 році до 32% в 2019 році. Коефіцієнт співвідношення депозитних коштів і власного капіталу банку показує, що в 2017 році лише 9% депозитів може бути покрито

за рахунок власних коштів банку причому ця частка знизилась (у 2015 році – було 17%, 2016 році – 11%, 2017 році - 21%, 2018 році - 12%).

Крім того, важливе місце займає оцінка якості управління депозитним портфелем на основі фінансових коефіцієнтів. Одними з основних критеріїв, що використовуються при оцінці депозитного портфеля є ризик і прибутковість, тому доцільно розглянути методику управління депозитним портфелем на основі коефіцієнтів ризику і доходності.

Коефіцієнт ризику дає можливість кількісно оцінити якість управління депозитним портфелем з позиції ризику. [27, с.149]

$$P = \frac{C - PV}{C} \quad (2.1)$$

де:

P – коефіцієнт ризику;

C – загальна сума втрат банку, пов'язаних з даним портфелем, на розрахункову дату;

PV – прогнозовані втрати, рівні резерву на можливі втрати, пов'язані з даним портфелем, на розрахункову дату.

Чим більше значення P і чим ближче до одиниці, тим більша ефективність управління депозитним портфелем і краща його якість. При $P = 1$ ризик відсутній, і прогнозні втрати дорівнюють нулю.

Коефіцієнт прибутковості депозитів – це дохід, отриманий на одиницю вкладених коштів, розміщених в кредити, за певний період. Коефіцієнт прибутковості обчислюється таким чином [11, с.125]:

$$D = \frac{P}{\bar{C}} \quad (2.2)$$

де: P – сума отриманих за розрахунковий період відсотків за кредитами;

C - середня за розрахунковий період сума втрат банку, пов'язаних з даним депозитом

Середнє значення активів визначається наступним чином:

$$\bar{C} = \frac{\sum A_i}{n} \quad (2.3)$$

де: A_i - значення розміщених в кредити активів, виміряні з певному інтервалі;

n - число вимірів в розрахунковому періоді.

Після розрахунку коефіцієнтів будується графік з координатами P , D . На графіку виділяється область необхідних значень P' , D' , що задовольняють пред'явленим депозитному портфелю банку вимогам (рис.2.4).

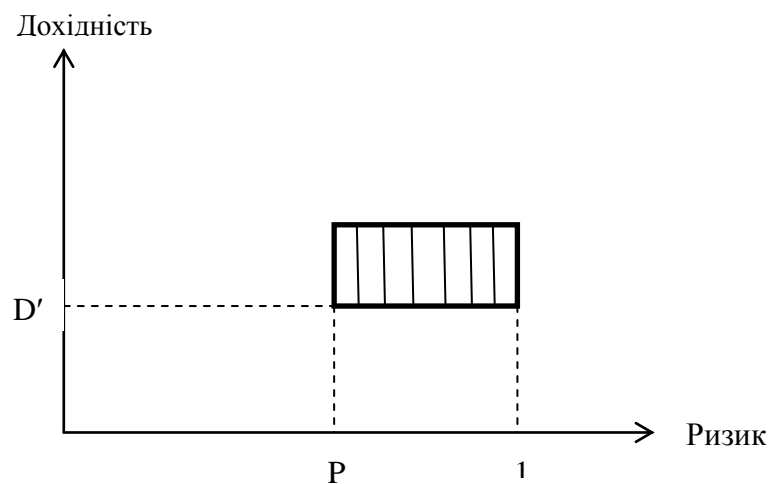

Рис.2.4 – Область, в якій якість портфеля задовольняє прийнятим вимогам

*Примітка. Побудовано автором.

На кожну звітну дату розраховуються значення коефіцієнтів P , D і наносяться на графік у вигляді точок. Залежно від того, в яку область потрапила точка, можна робити висновок про те, чи задовольняє якість депозитного портфеля вимогам щодо прибутковості і ризику; оцінюється динаміка депозитного портфеля, визначаються основні прогалини в управлінні депозитним портфелем та здійснюється пошук шляхів оптимізації депозитного портфелю. Даний метод в сукупності з іншими дозволяє всебічно оцінити якість управління депозитним портфелем.

У структурі активів банку має бути достатня кількість високоліквідних активів, які можна легко перетворити на готівку, або мати можливість збільшити свої фонди при будь-якій вимозі виконати зобов'язання. Що стосується депозитного портфеля, то банк буде виконувати свої зобов'язання у випадку своєчасного обслуговування депозитів.

Як узагальнюючий коефіцієнт оцінки управління депозитним портфелем може бути використаний наступний коефіцієнт:

$$KP = \frac{RR}{K} \quad (2.4)$$

де RR – розрахунковий резерв за депозитами,

K - сума заборгованості за основним боргом

За допомогою аналізу фінансових коефіцієнтів можна проаналізувати проведену депозитну політику [50, с.99]:

$$K1 = \text{Депозитні вкладення} / \text{Зобов'язання} \quad (2.5)$$

Коефіцієнт визначає агресивну або консервативну політику банку.

$$K2 = \text{Депозитні вкладення} / \text{Капітал} \quad (2.6)$$

Коефіцієнт визначає ризикованість проведенної політики.

В процесі оцінки управління депозитним портфелем також розраховуються показники, які дозволяють прослідкувати динаміку в розмірі портфеля та визначити відповідність фактичних даних запланованим:

$$\text{Коефіцієнт захищеності} = \text{Резерви} / \text{Депозитні вкладення від депозитного ризику} \quad (2.7)$$

Цей коефіцієнт врахування депозитного ризику доцільно використовувати для оцінки ефективності депозитної політики комерційного банку, для оцінки мінімального розміру резервного фонду банку.

Збільшення обсягу депозитних вкладень запобігає зростанню депозитного ризику і сприяє оптимізації резервного фонду банку у контексті компенсації можливих втрат. Аналіз динаміки даного показника, дозволяє здійснювати прогноз загальної потреби у резервуванні під втрати банку і коригувати коефіцієнт захищеності від депозитного ризику.

Комерційним банкам варто здійснювати самостійний аналіз отриманих даних, для того, щоб своєчасно приймати необхідні заходи щодо управління депозитним портфелем. Так для аналізу управління депозитним портфелем можна оцінювати такі показники [36, с.289]:

$$K1 = \frac{\text{Депозитні вкладення на кінець періоду}}{\text{Депозитні вкладення на початок періоду}} \quad (2.8)$$

$$K2 = \frac{\text{Депозити, що не приносять дохід}}{\text{Депозитні вкладення}} \quad (2.9)$$

$$K3 = \frac{\text{Достроково вилучені вкладення}}{\text{Депозитні вкладення}} \quad (2.10)$$

$$K4 = \frac{\text{Депозитні вкладення}}{\text{Активи банку}} \quad (2.11)$$

$$K5 = \frac{\text{Великі депозити}}{\text{Депозитні вкладення}}, K6 = \frac{\text{Пролонговані депозити}}{\text{Депозитні вкладення}} \quad (2.12)$$

Аналіз динаміки запропонованих показників дозволяє відслідкувати зміни у депозитному портфелі банку, розмір його ризику. На основі аналізу депозитного портфеля банк повинен виявляти ті чи інші тенденції в зміні рівня ефективності управління депозитного ризику.

Розглянемо оптимальну модель управління депозитним портфелем на прикладі АТ «Ощадбанк». Необхідні для розрахунків показники проміжного фінансового стану АТ «Ощадбанк» на 31 грудня 2018 року і 31 грудня 2019 року наведено в додатку Ж.

Результати оцінки управління депозитним портфелем наведено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6. Оцінка ризику, прибутковості і ліквідності депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» у 2018-2019 рр.

Показники	На 31.12.2018	На 31.12.2019
Коефіцієнт ризику Р за формулою (2.1)	0,95	0,97
Коефіцієнт прибутковості D портфеля за формулою (2.2)	0,03375	0,03593
Узагальнений коефіцієнт якості портфеля КР за формулою (2.3)	0,01357	0,01452

*Примітка. Розраховано автором на основі джерел: [58], [59].

Значення коефіцієнта ризику Р свідчить про високу якість депозитного портфеля. Коефіцієнт прибутковості низький, оскільки депозитний ризик невисокий.

Що стосується узагальненого коефіцієнта якості депозитного портфеля, то значення коефіцієнта незначно зросло у 2019 році в порівнянні з 2018 роком, це показує, що ліквідність практично залишилася на тому ж рівні.

За допомогою аналізу фінансових коефіцієнтів проаналізована проведена банком депозитна політика, її оцінка дана в табл. 2.7.

Таблиця 2.7. Оцінка реалізації депозитної політики

Коефіцієнт	На 31.12.2018	На 31.12.2019	Значення
K1	0,457	0,469	Банк проводить консервативну політику і оскільки значення коефіцієнта нижче межі консервативної політики, то існує імовірність збитків
K2	3,741	3,563	Коефіцієнт свідчить про проведення консервативної політики

*Примітка. Розраховано автором

Таким чином, депозитний портфель банку в період з 31.12.2018 року до 31.12.2019 року зорієнтований в першу чергу на надійність, характеризується не високою прибутковістю і є результатом проведеної консервативної політики банку.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк» орієнтоване на короткостроковий період, через що використання залучених коштів для здійснення довгострокового кредитування реального сектору економіки неможливе або супроводжується значною кількістю ризиків. Враховуючи усі фактори сучасного розвитку вітчизняної банківської системи, є проблема залучення довгострокових пасивів, які б стали підґрунтям для активізації кредитно-інвестиційної діяльності.

Таким чином, для підвищення ефективності депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» необхідно постійно аналізувати і вдосконалювати роботу по залученню депозитів. Для подальшого розвитку депозитних операцій та збільшення даного джерела в ресурсній базі доцільно удосконалювати існуючі та впроваджувати нові інструменти, методи та моделі. Аналіз особливостей формування депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» дав можливість зробити висновок, що для зниження ризику відтоку коштів клієнтів, збереження конкурентних позицій та нарощування частки на ринку роздрібних депозитів, в першу чергу, необхідно зберегти вже існуючих клієнтів та забезпечити гнучкі умови обслуговування депозитних вкладів.

Такий підхід забезпечить зростання довіри населення і приватного сектора економіки до банку. Завдяки цьому, АТ «Ощадбанк» зможе нарощувати обсяги надійних депозитів та використовувати ці кошти для інвестування регіональних програм розвитку економіки.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ

3.1. Прогнозування депозитного ризику в системі заходів підвищення ефективності управління депозитним портфелем комерційного банку

Важливою складовою ефективного та якісного управління депозитним портфелем є управління депозитними ризиками, яке тісно пов'язане з управлінням активами, пасивами і позабалансовими фінансовими інструментами. Управління депозитними ризиками передбачає відповідний контроль з боку ради директорів і комітету з управління активами та пасивами (КУАП) банку, наявність інструкцій та вказівок з питань управління ризиками, відповідні методи визначення розміру процентного ризику, спостереження та контроль [28, с. 113]

В процесі управління депозитними ризиками важливим є те, щоб функціональні обов'язки співробітників, які займаються визначенням розмірів ризиків, їх моніторингом та контролем, були закріплені в їх посадових інструкціях.

У число основних завдань управління депозитними ризиками входить і забезпечення ефективного співвідношення процентних доходів, і процентних витрат за рахунок формування гнучких відсоткових ставок для кожної групи банківських продуктів, які враховують потреби клієнтури, реальні витрати банку, рівні рентабельності, процентні ризики і динамічні зміни ринкового середовища.

На діяльність комерційних банків впливають безліч чинників політичної, економічної та соціальної сфери. До прикладу, політична нестабільність негативно впливає на національну валюту України, що призводить до девальвації гривні, зростання інфляційних процесів і зменшення купівельної спроможності населення. Перераховані чинники впливають на діяльність

банків, адже населення починає заощаджувати менше, або взагалі перестає заощаджувати. Розглянемо більш детально складові фінансового результату в динаміці (рис. 3.1).

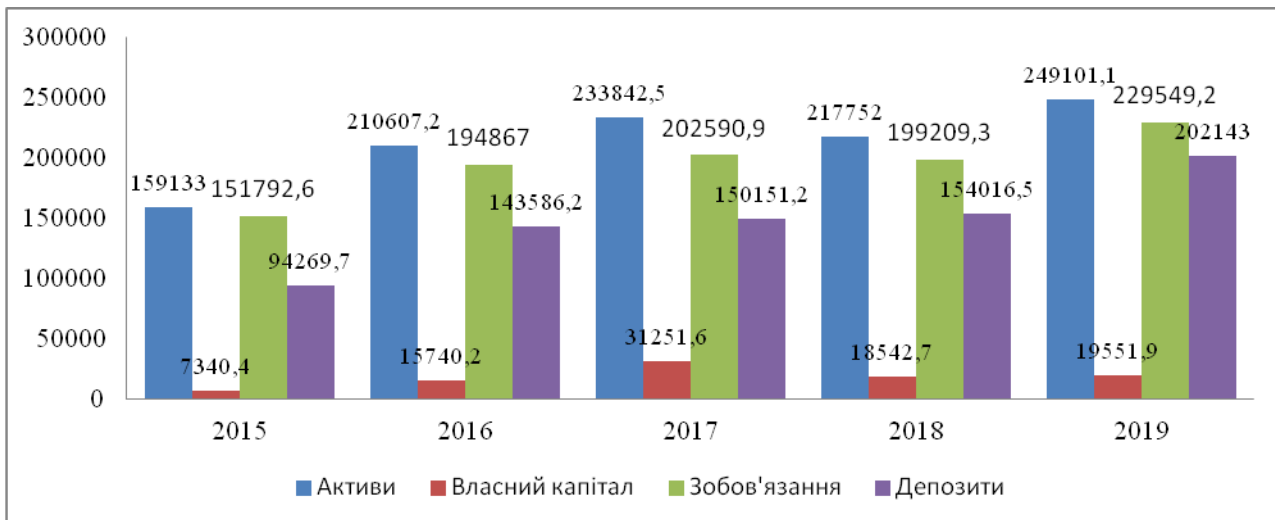

Рис. 3.1. – Динаміка складових фінансового результату АТ «Ощадбанк» у 2015–2019 роки (у млн.грн)

*Побудовано автором на основі джерел: [55], [56], [57], [58], [59].

Найменша сума активів, власного капіталу, зобов'язань та сума депозитів була у 2015 році 159,13; 7,3; 151,79 та 94,27 млрд. грн. відповідно. 2019 рік відзначився найбільшим стрибком по показникам, а саме, активи зросли до 249,1 млрд. грн., зобов'язання до 229,54 млрд. грн., власний капітал до 19,55 млрд. грн., депозити до 202,14 млрд.грн.

Зростання курсу гривні та залучення більшої кількості депозитів від населення у гривні сприяли помірній дедоларизації. За строковим характером у депозитному портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до одного року. Слід зауважити, що у 2019 році депозитний портфель продовжує демонструвати ознаки відновлення, обсяг залучених депозитів у цьому році продовжує зростати.

Депозити банків є основною ресурсною базою для здійснення інвестиційно-кредитних операцій. Достатність депозитів забезпечує ліквідність

банківської діяльності. Отже, за обсягом та характером депозитних ресурсів можна визначити рівень ліквідності банків. Коли банки потребують збільшення ресурсної бази для підтримання нормативів ліквідності на належному рівні, то вони вдаються до встановлення ставок, вищих за середньоринкові. За цим критерієм, як правило, і визначається ступінь ризиковості вкладення коштів в ту чи іншу установу.

Дослідженню та вивченню депозитних ризиків приділяється недостатньо уваги. Взагалі, депозитний ризик є загрозою для діяльності АТ «Ощадбанк», тому що вилучення депозитів призведе до зниження ліквідності та довіри до фінансово-кредитної установи. Для вкладника настання ризику означає втрату не лише доходів, але й власних заощаджень. Враховуючи вищесказане, постає необхідність у комплексному аналізі депозитних ризиків.

Аналіз ризику поділяють на два взаємодоповнюючих види: якісний і кількісний. Якісний аналіз має описовий характер. Він здійснюється з метою ідентифікувати фактори ризику, етапи і роботи, при виконанні яких ризик виникає, тобто встановити потенційні зони ризику, після чого ідентифікувати усі можливі ризики. В процесі якісного аналізу досліджуються причини виникнення ризиків та фактори, що сприяють їх динаміці, після цього здійснюється аналіз можливого збитку від прояву ризиків та їх вартісна оцінка

Кількісний аналіз базується на інформації, отриманої в ході якісного аналізу і здійснює кількісне визначення розміру окремих ризиків і ризику діяльності банківської установи в цілому. На даному етапі визначаються чисельні значення ймовірностей настання ризикових подій та їх наслідків, здійснюється кількісна оцінка ступеня ризику, визначається допустимий рівень ризику. Кількісний аналіз базується на теорії ймовірностей, статистиці, теорії дослідження операцій.

Кількісний підхід заснований на використанні числових оцінок і показників, над якими можна робити основні математичні дії. Як показує практика, 80-90% ризиків можуть бути оцінені на основі традиційних

статистичних методів, тобто на основі обробки інформації про діяльність у минулому або дослідження чужих помилок.

Кількісний аналіз ґрунтується на вимірюванні ризику. Вимірювання пов'язане з оцінюванням для кожної ризикової ситуації наступних параметрів: ступеню ризику, міри ризику, ціни ризику.

Основними критеріями розподілу на зони ризику виступають: прибуток, виручка, власні кошти підприємства, втрати, коефіцієнт ризику. Іноді в межах зони допустимого ризику виокремлюють мінімальну зону та зону підвищеного ризику, використовуючи чистий і розрахунковий прибутки від діяльності.

Встановлення потенційних зон ризику полягає у порівнянні можливих фінансових втрат із розрахунковою сумою прибутку, доходу, власного капіталу. У рамках діяльності банку можна виділити такі зони розмежування депозитного ризику за рівнем можливих утрат:

- зона мінімального депозитного ризику – характеризується незначним депозитним ризиком, який, своєю чергою, характеризується коливанням залишків коштів на рахунках у діапазоні $(M(x) - \sigma < X$;

- зона контрольованого ризику – поведінка залишків характеризується мінливістю в інтервалі $(M(x) - 2\sigma < X$ тобто відносний рівень варіації знаходиться у межах від 33% до 66%;

- зона надмірного ризику – поведінка залишків характеризується мінливістю в інтервалі $(M(x) - 3\sigma < X$, що вказує на можливість прогнозування такого ризику та необхідність ужиття активних заходів щодо запобігання втраті ліквідності банком унаслідок реалізації ризику; відносний рівень варіації знаходиться в межах від 33% до 66%;

- зона критичного депозитного ризику – характеризується тим, що математичне очікування важко (майже неможливо) спрогнозувати, варіювання залишків коштів на рахунках знаходиться діапазоні $(X > M(x) - 3\sigma)$, тобто фактично залишки коштів не розподіляються відповідно до закону нормального розподілу й є неконтрольованими з боку менеджменту банку, що вказує на можливість повної втрати ліквідності та банкрутства [20, с. 47].

Розрахуємо коефіцієнт ризику – співвідношення можливих втрат до розміру власних засобів господарюючого суб'єкта. Для цього проаналізуємо частоту виникнення втрат в областях ризику для АТ «Ощадбанк»(табл. 3.1).

Таблиця 3.1. Частота виникнення втрат в областях ризику на АТ «Ощадбанк»

Рік	Область мінімального ризику	Область підвищеного ризику	Область критичного ризику	Область катастрофічного ризику
2017	0,43	0,27	0,12	0,05
2018	0,21	0,32	0,14	0,10
2019	0,15	0,45	0,17	0,12

*Примітка: розроблено автором

Загальну частоту виникнення втрат F_0 визначимо як суму частот. Відповідно по роках:

$$F_0(2017) = (0,43 + 0,27 + 0,12 + 0,05) = 0,87;$$

$$F_0(2018) = (0,21 + 0,32 + 0,14 + 0,10) = 0,77;$$

$$F_0(2019) = (0,15 + 0,45 + 0,17 + 0,12) = 0,89.$$

Оскільки в даних областях коефіцієнт ризику набуває значень: у II – 0–0,25; у III – 0,25–0,50; у IV – 0,50–0,75; у V – 0,75–1,00, то в якості X_i візьмемо середні значення коефіцієнта ризику в кожній області (як для інтервального ряду).

Тоді очікуване (середньозважене) значення коефіцієнта ризику для 2017-2019 років буде наступним:

$$\bar{X}_{2017} = 0,43 \times 0,125 + 0,27 \times 0,375 + 0,12 \times 0,625 + 0,05 \times 0,875 = 0,27;$$

$$\bar{X}_{2018} = 0,21 \times 0,125 + 0,32 \times 0,375 + 0,14 \times 0,625 + 0,10 \times 0,875 = 0,32;$$

$$\bar{X}_{2019} = 0,15 \times 0,125 + 0,45 \times 0,375 + 0,17 \times 0,625 + 0,12 \times 0,875 = 0,40.$$

Стандартне відхилення:

$$\sigma_{2017} = \sqrt{(0,125 - 0,27)^2 \times 0,43 + (0,375 - 0,27)^2 \times 0,27 + (0,625 - 0,27)^2 \times 0,12 + (0,875 - 0,27)^2 \times 0,05} = 0,21$$

$$\sigma_{2018} = \sqrt{(0.125 - 0.32)^2 \times 0.21 + (0.375 - 0.32)^2 \times 0.32 + (0.625 - 0.32)^2 \times 0.14 + (0.875 - 0.32)^2 \times 0.10} = 0.23$$

$$\sigma_{2019} = \sqrt{(0.125 - 0.40)^2 \times 0.15 + (0.375 - 0.40)^2 \times 0.45 + (0.625 - 0.40)^2 \times 0.17 + (0.875 - 0.40)^2 \times 0.12} = 0.22$$

На рисунку 3.2 зображено зміну коефіцієнта ризику в часі та здійснено екстраполяцію отриманої тенденції на 2020-2021 роки за допомогою лінійної функції для АТ «Ощадбанк».

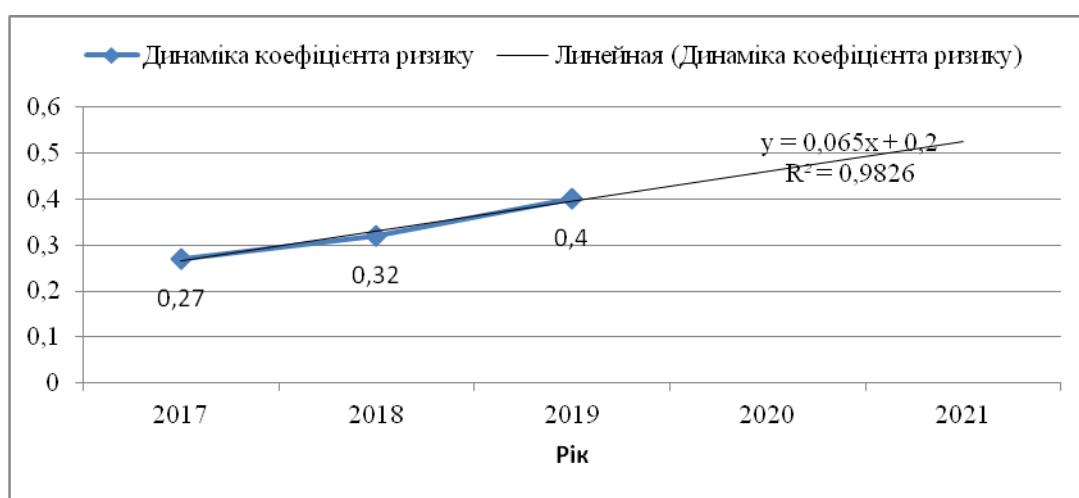

Рис.3.2 – Динаміка коефіцієнта ризику АТ «Ощадбанк» та його екстраполяція на наступні періоди

*Примітка. Побудовано автором.

Отже, проведений аналіз свідчить, що коефіцієнт ризику для АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках має тенденцію до збільшення, а згідно прогнозу спостерігаємо очікуване підвищення рівня ризику у наступних два роки, що є негативним та небезпечним явищем для фінансової стійкості банку. Наприклад, ризик зменшення обсягів залучених депозитів, може призвести до скорочення прибутку АТ «Ощадбанк», що похитне його фінансову стійкість та ліквідність.

Одним із видів ризиків, з яким стикається будь-який банк, в тому числі і АТ «Ощадбанк», є ризик ліквідності. Кожний комерційний банк має власну проблему ліквідності, яка потребує вирішення через введення в дію ефективних

програм залучення ресурсів. Найчастіше мова йде про «коротку» ліквідність, адже довгострокові ресурси залучити банку складніше. Виходячи з окреслених потреб, керівництво кожного банку самостійно визначає певний відсоток, під який буде проводитися залучення депозитів. На сьогодні основною стратегічною метою, яка стоїть перед банками України, є збереження капіталу та нарощення ресурсної бази [50, с.286].

Отже, задля збереження конкурентних позицій на ринку банківських послуг АТ «Ощадбанк» має зосередити свої сили на зменшення депозитних ризиків, що у свою чергу оптимізацію депозитного портфеля та нарощення ресурсної бази. Для того, щоб збільшити депозитну базу банку керівництву НБУ потрібно і надалі підвищувати надійність банківської системи, зміцнювати довіру до неї з боку населення, вдосконалювати систему гарантування вкладів, працювати над вдосконаленням процесу залучення коштів населення, піклуватися про позитивний імідж банківських установ, проводити ефективну відсоткову політику тощо.

Таким чином, з метою мінімізації депозитних ризиків та посилення мотивації клієнтів АТ «Ощадбанк» має зосереджувати свої зусилля на створенні сприятливих та вигідних умов обслуговування клієнтів, розширенні переліку банківських послуг, що надаються, а також їх трансформації залежно від змін умов ринкового середовища.

3.2. Шляхи оптимізації депозитного портфеля комерційного банку

Визначення ефективних способів реалізації стратегічних і тактичних цілей депозитної діяльності банку передбачає вироблення основних напрямів депозитної політики, встановлення принципів формування джерел депозитної бази банку та пошук шляхів оптимізації депозитного портфеля. Також при цьому слід врахувати напрями вкладення коштів банком в активні операції.

У стратегічному плані управління депозитною діяльністю банк повинен спиратися на маркетингові дослідження депозитного ринку, динаміку змін

попиту і пропозиції на депозитні послуги, у тактичному – на налагодження чіткого моніторингу обсягу та якості депозитного портфеля.

Гарантією успішної оптимізації депозитного портфеля є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб наростити депозитні ресурси, банк повинен ретельно і постійно вивчати інтереси та потреби в депозитних послугах юридичних та фізичних осіб. Важливо, щоб банк надавав найзручніші форми депозитного обслуговування, які б зводили до мінімуму витрати часу та спрощували процедуру надання цих послуг. Необхідною передумовою оптимізації депозитного портфеля є постійний пошук досконалих методів та управління депозитними банківськими продуктами.

Одним із важливих інструментів задля підвищення ефективності депозитної діяльності є моніторинг, який забезпечує оцінку управління якістю банківської діяльності на ринку депозитів. Саме завдяки моніторингу можна оцінити результати депозитної діяльності, що проводиться банком з метою запобігання кризовим ситуаціям в банківській системі, пов'язаних з втратою довіри населення до фінансово-кредитних інститутів. Крім того, завдяки виявленню під час проведення моніторингу резервам підвищення ефективності депозитної діяльності, банк може оптимізувати свою роботу з населенням.

У сучасних конкурентних умовах для кожного банку однією із пріоритетних цілей є втримання конкурентної позиції. Для підвищення конкурентоспроможності банку необхідно постійно розширювати асортимент послуг, що пропонуються клієнтам, знижувати їх собівартість, підвищувати якість депозитного, кредитного, розрахунково-касового обслуговування клієнтів, пропонуючи їм різноманітні супутні послуги, консультації тощо.

Розширення спектру пропонованих послуг і підвищення якості послуг дозволить збільшити клієнтську базу та підвищити рівень конкурентоспроможності банку. У більш жорстких умовах конкуренції банк починає пропонувати своїм клієнтам нові послуги (трастові, лізингові, валютні та інші), задовольняючи більш складні запити клієнтів [38, с.261].

Для Ощадбанку основним завданням діяльності є утримання досягнутих позицій універсального комерційного банку, що зберігає спеціалізацію і лідерство на роздрібному ринку банківських послуг і, водночас, збереження високого рівня економічної ефективності здійснюваних операцій.

Як один з варіантів такого нововведення можна запропонувати структурований депозит, який є досить вигідним варіантом для значної частини населення і підприємств, які прагнуть вигідно інвестувати власні кошти без надмірного ризику. За таким депозитом банки також гарантують стовідсоткову гарантію повернення коштів, незважаючи на велику прибутковість даного внеску.

Структурованим він називається тому, що залучені кошти надалі поділяються на дві частини для подальшого інвестування. Одна частина, у розмірі 80-90%, вкладається в інструменти, прибутковість яких стабільна і фіксована (векселі, облігації тощо). Дохід від них буде покривати решту 10-20% від початкового вкладу. Таким чином, гарантується стовідсоткове повернення коштів вкладнику [12, с.60].

Решту 10-20% банк вкладає в більш ризикові інструменти, але в той же час більш дохідні, такі як опціони. Однак в цьому випадку банк не може одержати премії за опціоном, якщо останній не буде виконаний.

Структурований депозит можна охарактеризувати як можливість одержання більш високого доходу при повній відсутності ризиків втрати початкових вкладень. Тому він є дуже привабливим для клієнтів, які хочуть мінімізувати свої ризики при інвестуванні своїх коштів, але в той же час хочуть забезпечити за ним більш високу прибутковість [29, с. 214].

Припустимо, що АТ Ощадбанк в середньому буде залучати по 250 клієнтів. Нехай мінімальна сума залучення 80000 грн. Процентна ставка по депозиту складе 11%

Тоді сума залучених грошових коштів за рік по даному депозиту складе:
 $250 * 85000 * 12 = 240$ млн. грн.

Витрати на відсотки, сплачені за даним депозитом: $240 \text{ млн.} * 11\% = 26,4$ млн. грн.

Витрати на обслуговування одного клієнта за депозитом умовно візьмемо 200 грн.

Розрахуємо витрати на обслуговування клієнтів за рік: $250 * 12 * 200 = 600000$ грн.

Кошти, залучені від депозиту, розмістимо в кредити для населення з терміном 1 рік під 15% річних.

Тоді дохід буде дорівнювати: $240 \text{ млн.} * 15\% = 36$ млн. грн.

Нехай витрати на обслуговування 1 клієнта за кредитами складуть 300 грн. Візьмемо середній розмір кредиту 400000 грн. Отже, банк може видати за рік: $240 \text{ млн.} / 400000 = 600$ кредитів

Витрати, пов'язані з наданням кредиту клієнтам рівні: $600 * 300 = 180000$ грн. Таким чином, прибуток до оподаткування становитиме: $36 \text{ млн.} - 26,4 \text{ млн.} - 180000 - 180000 = 8,82$ млн. грн.

Далі розрахуємо податок на прибуток.

Податкова база = 8,82 млн. грн.

Ставка податку на прибуток - 18%. Розмір податку на прибуток: $8,82 \text{ млн.} * 18\% = 1,588$ млн. грн Чистий прибуток буде дорівнює: $8,82 \text{ млн.} - 1,588 \text{ млн.} = 7,232$ млн. грн.

Розрахуємо рентабельність вкладу за формулою[60, с.74].:

$$P = (\text{ЧП}/V) * 100\% \quad (3.1)$$

де P – рентабельність депозиту;

ЧП – чистий прибуток отримана;

V – витрати на депозит.

Витрати на депозит дорівнюють: $26,4 \text{ млн.} + 600000 + 180000 = 27,18$ млн. грн.

Отже, рентабельність вкладу «Структурований»: $R = 7,232 \text{ млн.} / 27,18 \text{ млн.} \times 100\% = 26,6\%$

Таким чином, можна зробити висновок, що рентабельність депозиту «Структурований» виявилася не набагато нижчою, ніж існуючі вже не один рік депозити. Однак, впровадження цього депозиту дасть змогу суттєво підняти рівень фінансового інжинірингу, що в свою чергу вплине на формування додаткових конкурентних переваг. Наявність у депозитному портфелі Ощадбанку такого виду депозиту дозволить привернути увагу з боку клієнтів – потенційних вкладників коштів, а також зміцнити фінансове становище в майбутньому. Завдяки впровадженню цього депозиту АТ «Ощадбанк» зможе презентувати себе як банк, орієнтований на залучення коштів усіх верств населення.

Окрім цього, цей вид депозиту допоможе клієнтам зберегти свої заощадження від ризику інфляції. Однак, крім впровадження нових банківських продуктів, необхідно поліпшувати якість вже існуючих послуг.

Прагнення скоротити витрати і спростити процедуру обслуговування клієнта призвело до використання у сфері банківських послуг сучасних інформаційних технологій, однак вони включають в себе не тільки технічні або технологічні розробки, а й впровадження нових форм бізнесу, нових методів роботи на ринку, нових фінансових інструментів [43, с.119].

Як ще один напрям оптимізації депозитного портфеля «Ощадбанку», можна запропонувати таку послугу, як створення служби персонального менеджера. Він буде досконально вивчати історію кожного клієнта, особливості його запитів і проблем. Такі служби при грамотному підході і широкому використанні інформаційних технологій дозволять не тільки істотно підвищити якість обслуговування клієнтів, але й удосконалити внутрішньобанківську роботу, скорочуючи внутрішні витрати і формуючи попит на додаткові послуги.

З метою оптимізації депозитного портфеля та для забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозити можна рекомендувати

спрощення режиму функціонування відповідних рахунків, тобто порядку зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків. Слід більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на ощадних та строкових депозитах. У перспективі чітке розмежування різних видів депозитів – до запитання, строкових, ощадних – буде поступово зникати, що підтверджується досвідом комерційних банків розвинених країн, де все більше розширюється сфера застосування змішаних типів рахунків [18, с. 17].

За результатами проведеного дослідження спостерігаємо зниження ставок за депозитами у національній валюті. Падіння ставок за депозитами може спонукати клієнтів забрати кошти та інвестувати їх у більш дохідні інструменти. Значний відтік депозитних коштів у майбутніх періодах може негативно позначитись на фінансовій стійкості банку. З метою збереження рівня депозитних вкладів у структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк», пропонуємо індивідуальний пакет послуг для VIP-клієнтів на основі об'єднання зусиль банку та страхової компанії. Пропозиція розроблена з урахуванням статистичних даних АТ «Ощадбанк».

Запропонований пакет послуг буде включати стандартні умови за депозитами, а також умови заохочення клієнтів до автоматичного продовження депозиту на новий строк. Під такими умовами розуміється пропозиція vip-клієнту щодо укладання договору за програмою страхування життя, витрати за якою будуть розподілені між банком та клієнтом у відповідній пропорції в залежності від розміру депозитного вкладу на строк доки депозит знаходиться в банку.

Співпраця АТ «Ощадбанк» зі страховою компанією «MetLife» є взаємовигідною, для страхової компанії це збільшення обсягів продажу страхових продуктів, розширення клієнтської бази, скорочення частки витрат на організацію продажу; для банку – страхування ризиків банківського бізнесу,

покращення конкурентоздатності, підвищення лояльності з боку клієнтів, зміцнення іміджу.

В таблиці 3.2 надано мінімальні страхові внески за програмами страхування компанії «MetLife».

Таблиця 3.2. Страхові програми ПАТ «MetLife» та мінімальна сума річного страхового внеску

Назва програми страхування	Мінімальний розмір страхового внеску за програмою страхування, грн./договір
Програма «Золотий Капітал»	5000
Програма «Капітал»	15000
Програма «Капітал успадок»	15000
Програма «Юніор Капітал»	20000
Програма «Життя Плюс»	80000

*Примітка. Складено за власними дослідженнями автора

Нині вітчизняні банківські установи активно співпрацюють зі страховими компаніями. За такого співробітництва страхові компанії забезпечують 51 % сукупних активів банків, беручи на себе страхові зобов'язання з майнових інтересів банківської системи. Серед страхових зобов'язань переважає автокредитування, споживче та іпотечне кредитування, а також страхування банківських ризиків.

В таблиці 3.3. надано розподіл клієнтів, що погодяться на програму страхування, в залежності від суми наявного депозиту в АТ «Ощадбанк».

Таблиця 3.3. Розподіл клієнтів, що погодяться на програму страхування, в залежності від суми наявного депозиту в АТ «Ощадбанк»

Показники	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»
Мінімальний розмір страхового внеску за програмою страхування, грн./договір	5000	15000	15000	20000	80000
Частка клієнтів, що погодяться на умови програми:					

Продовження табл.3.3.

з сумою депозиту від 100 до 2000 у.о.	-	-	-	-	-
з сумою депозиту від 2000 до 5000 у.о.	7%	6%	-	-	-
з сумою депозиту від 5001 до 10000 у.о.	10%	8%	7%	-	-
з сумою депозиту від 10001 до 15000 у.о.	9%	7%	5%	3%	-
з сумою депозиту від 15001 до 20000 у.о.	7%	6%	5%	4%	3%
з сумою депозиту від 20001 і більше	7%	7%	6%	5%	5%

*Примітка. Розраховано автором.

Діловий тандем «банк-страховик» дозволяє модифікувати банківські продукти в бік більшої гнучкості щодо рівня прийнятого банком рівня ризику, створювати нові види страхування, орієнтовані на страхування ризиків економічного характеру, створювати фактори, що визначають попит на банківські послуги і страхування. У ході спільної діяльності АТ «Ощадбанк» та страхової компанії «MetLife» клієнт отримує максимально зручний, повний і відносно недорогий пакет послуг, який включатиме в себе страхові та банківські послуги, що доповнюють один одного таким чином, що в цілому продуктивність обслуговування значно зростає.

В таблиці 3.4 надано розрахунок суми страхових внесків за кожною програмою страхування в залежності від програми та типу клієнта.

Таблиця 3.4. Розрахунок суми страхового внеску

Показники	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Всього, грн.
Мінімальний розмір страхового внеску за програмою страхування, грн./договір	5000	15000	15000	20000	80000	-

Продовження табл.3.4.

Загальна сума страхового внеску для клієнтів з сумою депозиту, грн.:						
з сумою депозиту від 100 до 2000 у.о.	541538	1392527	-	-	-	1934065
з сумою депозиту від 2000 до 5000 у.о.	338836	813207	711556	-	-	1863599
з сумою депозиту від 5001 до 10000 у.о.	323843	755635	539739	431791	-	2051008
з сумою депозиту від 10001 до 15000 у.о.	205701	528944	440787	470173	1410518	3056122
з сумою депозиту від 15001 до 20000 у.о.	180513	541538	464176	515751	2063002	3764979
Всього:	1590431	4031850	2156257	1417714	3473520	12669773

*Примітка. Розраховано автором.

Так, за умови, що частка клієнтів погодиться на запропоновані програми страхування, загальна сума страхових внесків становитиме 12669773 грн.

В таблиці 3.5 надано запропоноване співвідношення витрат на страхові внески, що понесуть банк та клієнт банку, який прийме відповідну програму страхування.

Таблиця 3.5. Співвідношення витрат клієнтів банку та банківської установи на страхові внески

Розмір депозитного вкладу	Розмір страхового внеску, грн.	Частка витрат банку за програмою страхування життя (від суми страхового внеску одного клієнта)		Частка витрат клієнта за програмою страхування життя (від суми страхового внеску одного клієнта)	
		%	грн.	%	грн.
з сумою депозиту від 100 до 2000 у.о.	5000	25%	1250	75%	3750
з сумою депозиту від 2000 до 5000 у.о.	15000	30%	4500	70%	10500
з сумою депозиту від 5001 до 10000 у.о.	15000	30%	4500	70%	10500
з сумою депозиту від 10001 до 15000 у.о.	20000	35%	7000	65%	13000
з сумою депозиту від 15001 до 20000	80000	15%	12000	85%	68000

*Примітка. Розраховано автором.

Таке співвідношення отримане дослідним шляхом з урахування фінансово обґрунтованого рівня витрат банку на запропоновані заходи, що дозволить останньому отримати позитивний результат від співпраці зі страховою компанією та клієнтами в рамках даного проєкту.

В таблицях 3.6 та 3.7, відповідно, надано розрахунок витрат клієнтів та банку на річні страхові внески компанії «MetLife». Таким чином, річна загальна сума страхових внесків, що надійде компанії «MetLife» від банку АТ «Ощадбанк» становитиме 3271268 грн.

Таблиця 3.6. Розрахунок витрат банку на страхові внески клієнтів

Показники	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Всього, грн.
Розмір страхового внеску за програмою страхування, грн./договір	5000	15000	15000	20000	80000	-
Витрати банку на страхові внески для клієнтів з сумою депозиту, грн:						
з сумою депозиту від 100 до 2000 у.о.	135385	417758	-	-	-	553143
з сумою депозиту від 2000 до 5000 у.о.	84709	243962	213467	-	-	542138
з сумою депозиту від 5001 до 10000 у.о.	80961	226690	161922	151127	-	620700
з сумою депозиту від 10001 до 15000 у.о.	51425	158683	132236	164560	211578	718483
з сумою депозиту від 15001 до 20000 у.о.	45128	162461	139253	180513	309450	836805
Всього:	397608	1209555	646877	496200	521028	3271268

*Примітка. Розраховано автором.

За результатами таблиці 3.7 видно, що річна загальна сума страхових внесків, що надійде компанії «MetLife» від клієнтів банку АТ «Ощадбанк» становитиме 9398505 грн.

Таблиця 3.7. Розрахунок витрат клієнтів на страхові внески

Показники	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Програма «Золотий Капітал»	Всього, грн.
Розмір страхового внеску за програмою страхування, грн./договір	5000	15000	15000	20000	80000	-
Витрати клієнтів на страховий внесок для клієнтів з сумою депозиту, грн:						
з сумою депозиту від 100 до 2000 у.о.	406154	974769	-	-	-	1380922
з сумою депозиту від 2000 до 5000 у.о.	254127	569245	498089	-	-	1321461
з сумою депозиту від 5001 до 10000 у.о.	242883	528944	377817	280664	-	1430308
з сумою депозиту від 10001 до 15000 у.о.	154275	370261	308551	305612	1198940	2337640
з сумою депозиту від 15001 до 20000 у.о.	135385	379077	324823	335238	1753552	2928174
Всього:	1192823	2822295	1509380	921514	2952492	9398505

*Примітка. Розраховано автором.

За рахунок того, що клієнти банку, що приймуть участь в програмі страхування, мають щорічно вносити свою частку страхового внеску, річна загальна сума, що буде приносити додаткову комісію банку в розмірі 1% складе: $9398505 \text{ грн.} \times 1\% = 93985 \text{ грн.}$

Отже, в умовах сьогодення, запропоновані заходи щодо симбіозу банку та страхової компанії, дозволять стримати відтік депозитів банку, а наведені розрахунки свідчать, що витрати, пов'язані з участю АТ «Ощадбанк» в страхуванні (а також з урахуванням додаткових комісійних, що отримує банк від страхової компанії), не лише не матимуть негативного впливу на

фінансовий результат в прогностному періоді, а й дозволять мінімізувати депозитні ризики банку за рахунок страхування продуктів депозитного портфеля.

В Україні процес формування банківсько-страхових груп тільки набуває обертів. На сьогоднішній день, в Україні банки і страхові компанії стикаються на обмежених сегментах фінансових послуг, що пропонуються клієнтам.

Для розвитку взаємодії банків та страхових компаній насамперед необхідно підвищити довіру населення до банків та страхових компаній, удосконалити законодавчу базу, підвищити конкурентоспроможність банківських установ і страхових компаній, а також покращити інформованості потенційних клієнтів. Окрім того, для налагодження ефективного співробітництва страхових компаній і банків, насамперед, необхідно створити відповідні умови нормативно-правового характеру. В Україні існує достатньо великий потенціал для розвитку банківського страхування. Ефективно функціонуюча система страхування депозитів забезпечить певний запас міцності своїм клієнтам і всій банківській системі; створить гарантії вкладникам, підвищить ступінь довіри до банківської системи.

Отже, запропонований симбіоз страхової компанії «MetLife» та АТ «Ощадбанк» рекомендується до впровадження, враховуючи всі переваги такої співпраці та потенціал розвитку страхування депозитів.

Підводячи підсумки, критеріями оптимізації депозитного портфеля АТ «Ощадбанк» мають бути:

- а) взаємозв'язок депозитних, кредитних та інших операцій банку для підтримки стабільності банку, його надійності, фінансової стійкості;
- б) диверсифікація ресурсів банку з метою мінімізації ризику;
- в) сегментація депозитного портфеля (за клієнтами, продуктами, ринкам);
- г) диференційований підхід до різних груп клієнтів;
- д) конкурентоспроможність банківських продуктів і послуг;

е) необхідність ефективної комбінації ресурсів, забезпечення оптимального поєднання стабільних і тимчасових ресурсів при збільшенні частки стабільних ресурсів в депозитному портфелі банку в умовах підвищених ризиків.

Таким чином, основними напрямками, що стосуються оптимізації депозитного портфеля Ощадбанку є:

- розвиток депозитних операцій з населенням на основі впровадження нових технологій банківського обслуговування фізичних осіб;
- забезпечення високої стійкості залучених банком коштів;
- запровадження нових депозитних продуктів, які будуть цікавими для різних верств населення;
- розвиток співпраці банку зі страховими компаніями, з метою страхування депозитів та підвищення очікуваних доходів.

Використання в практичній діяльності Ощадбанку розглянутих напрямів оптимізації депозитного портфеля, що стосуються формування ресурсної бази банку, допоможе значною мірою розширити можливості банку у сфері мобілізації ресурсів та їх ефективного розміщення. Подальше збільшення ролі депозитних операцій банків, їх розвиток і зростання до рівня світових стандартів здійснюватиметься в міру створення у нашій країні всіх необхідних умов, властивих ринковій економіці.

ВИСНОВКИ

Отже, в результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. В результаті дослідження сутності та етапів формування депозитного портфеля комерційного банку, ми виявили, що формування депозитного портфеля є головним продуктом депозитної політики банку і від його ефективності залежать найважливіші показники діяльності будь-якої комерційного банку – ліквідність і рентабельність. Основною метою формування депозитного портфеля є отримання доходу і збереження капіталу. Формування депозитного портфеля ми визначили як безперервний циклічний процес, що складається з таких основних етапів: аналіз, планування, регулювання, робота по залученню клієнтів, контроль

2. Дослідження сутності управління депозитним портфелем банку дає можливість розглянути його як сукупність стратегічних і тактичних заходів, які проводить комерційний банк з метою залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів для формування власних кредитних ресурсів. Виокремлено функціональні складові та їх реалізацію в управлінні депозитним портфелем, окреслено систему заходів задля забезпечення якості портфеля та зазначені особливості, притаманні цьому процесу.

3. Аналіз депозитного портфеля банку було проведено за декількома етапами. На початковому етапі був проведений кількісний та якісний аналіз структури залучених коштів, який полягає у визначенні динаміки та питомої ваги кожної підгрупи або декількох підгруп в загальній сумі залучених коштів та порівняльний аналіз структури залучених коштів проведений за групами клієнтів та термінами. За результатами аналізу нами зроблено висновок, що депозити фізичних осіб є основним джерелом формування депозитного портфеля АТ «Ощадбанк». Проаналізувавши депозитні продукти АТ «Ощадбанк» за ознакою строковості використання депозитних коштів, спостерігаємо нестійку ситуацію – частка строкових депозитів коливається

протягом 2015-2019 років. Частка рахунків до запитання перевищує оптимальний рівень – 30%, а інколи перевищує навіть обсяг строкових депозитів. Таке співвідношення між строковими депозитами та депозитами до запитання є свідченням зниження стабільності ресурсної бази, тому пошук оптимального співвідношення строкових депозитів та вкладів на вимогу, оптимальних відсоткових ставок за всіма видами депозитів, надання різноманітних супутніх послуг, які можуть стимулювати наявних та потенціальних клієнтів вкладати грошові кошти в банки, є основними напрямками подальших досліджень у сфері депозитування.

4. Проведення оцінки ефективності депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» було здійснено за допомогою розрахунку системи коефіцієнтів, серед яких коефіцієнти депозитної бази, строкової депозитної бази, співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб та використання депозитів, розрахунок яких свідчить про високу якість депозитного портфеля. Що стосується узагальненого коефіцієнта якості депозитного портфеля, то його значення незначно зросло у 2019 році в порівнянні з 2018 роком і свідчить, що ліквідність практично залишилася на тому ж рівні. Депозитний портфель банку у 2018-2019 роках зорієнтований в першу чергу на надійність, характеризується не високою прибутковістю і є результатом проведеної консервативної політики банку. Однак, управління депозитним портфелем АТ «Ощадбанк» орієнтоване на короткостроковий період, через що використання залучених коштів для здійснення довгострокового кредитування реального сектору економіки неможливе. Отже, існує проблема залучення довгострокових пасивів, які б стали підґрунтям для активізації кредитно-інвестиційної діяльності. Для збереження конкурентних позицій та нарощування частки на ринку роздрібних депозитів, з метою зниження ризику відтоку коштів клієнтів, що основним джерелом банківських ресурсів необхідно, в першу чергу, потрібно зберегти вже існуючих клієнтів та забезпечити гнучкі умови обслуговування депозитних вкладів.

5. Важливою складовою ефективного та якісного управління депозитним портфелем є управління депозитними ризиком. Розрахунок коефіцієнта ризику АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках має тенденцію до зростання, а згідно прогнозу спостерігаємо очікуване підвищення рівня ризику у наступних два роки, що є негативним та небезпечним явищем для фінансової стійкості банку. Наприклад, ризик зменшення обсягів залучених депозитів, може призвести до скорочення прибутку АТ «Ощадбанк», що похитне його фінансову стійкість та ліквідність. З метою збереження конкурентних позицій на ринку банківських послуг АТ «Ощадбанк» має зосередити свої сили на оптимізацію депозитного портфеля та нарощення ресурсної бази.

6. На підставі проведеного аналізу депозитної діяльності АТ «Ощадбанк» нами були запропоновані наступні шляхи оптимізації депозитного портфеля:

– Впровадження до депозитного портфеля банку структурованого депозиту, який є досить вигідним варіантом для значної частини населення і підприємств, які прагнуть вигідно інвестувати власні кошти без надмірного ризику. За таким депозитом банки також гарантують стовідсоткову гарантію повернення коштів, незважаючи на велику прибутковість даного внеску. Розрахувавши економічний ефект від впровадження нового виду депозиту, ми прийшли до висновку, що рентабельність структурного депозиту знаходить на рівні з рентабельністю інших депозитів, які «Ощадбанк» пропонує своїм клієнтам вже не перший рік, однак, впровадження цього депозиту дозволить банку сформувати додаткові конкурентні переваги та привернути увагу з боку клієнтів, що дозволить уникнути відтоку депозитів.

– З метою збереження рівня депозитних вкладів у структурі депозитного портфелю АТ «Ощадбанк», пропонуємо індивідуальний пакет послуг для VIP-клієнтів на основі об'єднання зусиль банку та страхової компанії. Пропозиція розроблена з урахуванням статистичних даних АТ «Ощадбанк». Запропонований пакет послуг буде включати стандартні умови за депозитами, а також умови заохочення клієнтів до автоматичного продовження

депозиту на новий строк. За рахунок того, що клієнти банку, що приймуть участь в програмі страхування, мають щорічно вносити свою частку страхового внеску, річна загальна сума, що буде приносити додаткову комісію банку в розмірі 1% складе: $9398505 \text{ грн.} \times 1\% = 93985 \text{ грн.}$ Отже, в умовах сьогодення, запропоновані заходи щодо симбіозу банку та страхової компанії, дозволять стримати відтік депозитів банку

Обсяги залучення поточних і строкових вкладів впливають на стабільність ресурсної бази банків і, водночас, можуть бути показником довіри до них з боку клієнтів. Ефективне формування та управління депозитних операцій створює умови для оптимального ресурсного регулювання в комерційному банку. Гарантією успішного управління депозитними операціями є взаємовигідні відносини між банком і клієнтом. Щоб збільшити депозитні залучення, АТ «Ощадбанк» повинен ретельно і постійно вивчати інтереси і запити вкладників. Банк повинен встановити оптимальну ставку процента, термін вкладу, можливість поповнення та дострокового зняття коштів, які би зацікавили і були доступними для клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Арестова Ю.О. Депозитна політика комерційного банку: теоретико-методологічні засади. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 8. С. 916–918.
2. Аврамчук Л.А., Моргун А.С. Вплив рівня розвитку економіки на тенденції зміни депозитного портфеля банків України. Публічне спілкування в науці: філософський, культурний, політичний, економічний та ІТ-контекст. 2020. Том 1. С.52-55.
3. Алексеєнко М.Д. Банківські депозити: проблеми систематизації. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством*. 2019. С. 269-271.
4. Аналіз зобов'язань банку. URL: <http://banking.uabs.sumdu.edu.ua/images/department/banking/discip/abd/Тема3.pdf>.
5. Бакун О. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України. *Вісник Національного банку України*. 2009. № 1. С.123-128
6. Бартош О.М. Депозитна політика банку та основні етапи її формування. *Вісник університету банківської справи Національного Банку України*. 2008. №3. с. 97-101.
7. Білошапка В., Данилюк Є. Підвищення ефективності функціонування банків України на основі використання інноваційних банківських технологій та розробки нових банківських продуктів і послуг. *Ринок цінних паперів України*. Київ, 2013. № 3-4. С. 57-66.
8. Борисюк О.В. Тенденції банкострахування в умовах нестабільності розвитку фінансового ринку України. *Молодий вчений*. 2019. №1 (65). С. 428-432.
9. Булюк В.В., Бездітко Ю.М. Інструменти депозитної політики банків України: оціночні характеристики та ефективність. *Причорноморські економічні студії. Гроші, фінанси та кредит*. 2019. №38-2. С. 78-83.

10. Варцаба В.І., Машіко К.С. Облік у банках (у таблицях і схемах): навч. посіб. Ужгородський нац. ун-т. Ужгород : Говерла, 2016. 183 с.
11. Васюренко О. Банківський менеджмент: посібник. Київ: Академія, 2011. 320 с.
12. Васюренко О.В. Банківські операції: навчальний посібник. 6-те видання перероблене і доповнене. К.: Знання, 2008. 318 с.
13. Ватаманюк В.Г. Доходи та заощадження в умовах трансформації економіки України: Науковий збірник. Львів: Інтереко, 2002. 275 с.
14. Галіцейська Ю. М., Балянт Г. Р. Загальні тенденції формування ресурсів вітчизняними банками. *Ефективна економіка*. 2017. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5719>
15. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парсій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: підручник. Київ: КНЕУ, 2010. 599 с
16. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
17. Дзюблюк О. В. Банківські операції. К.: ТНЕУ 2009. 694 с.
18. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку. *Фінанси України*. 2008. № 5. С. 17.
19. Єпіфанов А.О., Васильєва Т.А. Управління ризиками банків: монографія: у 2-х т. Т. 1. Управління ризиками базових банківських операцій. Суми: УАБС НБУ, 2012. 283 с
20. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
21. Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 09.06.2013 № 4452-17. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
22. Коваленко В. В. Методологія оцінки фінансової стійкості комерційного банку: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Т. 10 : збірник наукових праць. Суми. 2004. 386 с

23. Колеснік Я.В., Бараненко Н.В. Ефективна депозитна політика банку як шлях капіталізації прибутку. *Гроші, фінанси і кредит. Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. №4 (62). С. 87-92.
24. Колеснік Я.В., Землякова І.С. Сучасний стан та перспективи розвитку пасивних операцій банківського сектору економіки України. *Гроші, фінанси і кредит. Причорноморські економічні студії*. 2018. №34. С. 150-153.
25. Котовська Р.Р., Ричаківська В.І. Операції комерційних банків : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Львів: ЛБІ НБУ, 2001. 516 с.
26. Кошонько О. В. Тенденції розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 3.
27. Кузьмак О.М. Теоретико-прагматичні засади групування та структурування банківських ризиків. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2020. №16 (44). С. 148-152.
28. Ларіонова К., Дубицька Л. Управління ризиками комерційного банку. *Інноваційні підходи до розвитку науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 1 червня 2018 р. у Дубліні, Ірландія. під ред. Гольдемблат М.А. НУО «Європейська наукова платформа», 2018. С. 113-116.*
29. Луців Б. Особливості ресурсного забезпечення комерційних банків України. *Вісник ТНЕУ*. 2012. №2. с. 89-102.
30. Лучик С.Д., Ткачук Х.Д., Шведик А.А. Кредитні і депозитні операції банків: вплив на фінансові результати. *Гроші, фінанси і кредит*. 2019. Випуск III-IV. С.213-228.
31. Макаренко Ю. П. Проблеми формування депозитного портфеля банків в умовах нестабільності депозитної бази та шляхи їх вирішення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. №1. С. 15–18.
32. Маслак Н. Г., Криклій О.А. Ціноутворення на банківські продукти: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 121 с

33. Матвеев В.В., Гайдаржийська О.М., Василенко В.В. Дослідження депозитного портфелю як інструменту ресурсної політики банку. *Молодий вчений. Економічні науки*. 2018. №3(55). С.660-664.

34. Мельникова І. М. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку. *Банківська справа*. 2010. №3.

35. Мельничук Н.Ю., Ковальчук С.С. Депозитна ліяльність банківських установ у контексті формування їх ресурсної бази. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №1 (67). С. 163-167.

36. Міщенко В. І., Слов'янська Н.Г. Банківські операції : підручник. К. : Знання, 2006. 727 с.

37. Мороз А., Савлук М., Пуховкіна М. та ін. Банківські операції : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 608 с

38. Павленко О.П. Вдосконалення фінансового менеджменту залучених ресурсів комерційного банку. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. 2019. С. 261-263.

39. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

40. Правила здійснення депозитних операцій для кредитних спілок URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0211-12>.

41. Про порядок здійснення банками України (вкладних) депозитних операцій з юридичними та фізичними особами. Постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 року №516. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03#Text>

42. Продан М.В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 23. С. 75-81.

43. Пшик Б.І. Банківська діяльність в Україні: проблеми, перспективи розвитку, напрями вдосконалення: наук. доп. *Національний банк України; Університет банківської справи*. К.: УБС НБУ, 2009. 120с

44. Репа Л.В. Управління валютним ризиком: політекономічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Донецьк, 2008. С. 5-23.
45. Росола У.В., Кузьма Н.М. Оцінка сучасного стану депозитного ринку України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. 2018. №1 (9). С. 174-180.
46. Руцишин Н.М., Милян І.І. Сучасний стан та напрями розвитку депозитної діяльності банків України. *Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова*. 2019. № 2(75). С. 99-103.
47. Руцишин Н.М. Суть, значення депозитної політики банку та особливості її формування в сучасних умовах. *Збірник II Всеукраїнської конференції Львівської комерційної Академії*. 2014. С. 59-62.
48. Смовженко Т.С. Основні мотиви та чинники формування заощаджень домогосподарствами. *Вісник Національного банку України*. 2002. № 5.
49. Сова О.Ю. Актуальні питання стану депозитного ринку України. *Гроші, фінанси і кредит*. 2017. №1 (187). С. 282-291.
50. Сорока Л.О., Приступа Л.А. Теоретичні засади депозитної політики в системі управління фінансовою безпекою. *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика* : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2. Хмельницький : ХНУ, 2017. С. 98-100.
51. Тиркало Р.І. Банківська справа: навчальний посібник. Тернопіль: Карт-бланш, 2001. 314 с.
52. Толкач І. Фактори впливу на приріст депозитів як показник довіри клієнтів. *Економіка та держава*. 2013. № 5. С. 110–116.
53. Труш Г. Формування і використання ресурсної бази комерційних банків у сучасних умовах. *Банківська справа*. 2013. № 2. С. 56–62.
54. Федішин М.П., Білявська А.В. Депозитні операції комерційних банків: сучасний стан та тенденції розвитку. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. №5 (73). С. 112-119.

55. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2015 рік. URL: <https://www.oschadbank.ua/sites/default/files/2019-04/FS%20SSBU%202015%20separate%20ukr%20ISA.pdf>

56. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2016 рік. URL: https://www.oschadbank.ua/sites/default/files/2019-04/SSBU_16fsu_separate.pdf

57. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2017 рік. URL: https://www.oschadbank.ua/sites/default/files/2019-04/SSBU_17fsu_Separate_UKR.pdf

58. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2018 рік. URL: https://www.oschadbank.ua/sites/default/files/2019-04/SSBU_18fsu_Separate.pdf

59. Фінансова звітність АТ «Ощадбанк» за 2019 рік. URL: https://www.oschadbank.ua/sites/default/files/2020-07/SSBU_19_Separate%20FS_UKR.pdf

60. Шевченко Р. І. Банківські операції : навч.-метод. посібник. К. : КНЕУ, 2000. 160 с.

61. Шульга Н. П. Банківський контролінг: теорія, методологія, практика. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. 326 с

62. Шульц Е. П. Особливості сучасної депозитної політики банків. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20153\(113\)/sep20153\(113\)_093_ShultsEP.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20153(113)/sep20153(113)_093_ShultsEP.pdf).

ДОДАТКИ

Характеристика залучених банківських ресурсів

Види ресурсів	Складова характеристика господарювання
1. Кошти до запитаний суб'єктів господарської діяльності	Поточні рахунки суб'єктів, кошти за довірчими операціями, кошти в розрахунках, розподільчі рахунки суб'єктів господарської діяльності, цільові кошти до запитання, кошти для розрахунків платіжними картками
2. Строкові кошти суб'єктів господарської діяльності	Короткострокові й довгострокові депозити суб'єктів господарської діяльності, кошти отримані за операціями ДЕПО
3. Кошти до запитання фізичних осіб	Поточні рахунки, кошти за довірчими операціями фізичних осіб, кошти в розрахунках, кошти фізичних осіб для розрахунків платіжними картками
4. Строкові кошти фізичних осіб	Короткострокові та довгострокові депозити фізичних осіб
5. Кошти бюджету й позабюджетних фондів України	Кошти бюджетів України до розподілу, кошти Державного бюджету України, бюджетні кошти клієнтів, які утримуються з Державного бюджету України, кошти місцевих бюджетів та бюджетні кошти клієнтів, Ш.0 утримуються з місцевих бюджетів, кошти позабюджетних фондів
6. Кредиторська заборгованість	Кредиторська заборгованість за операціями з клієнтами банку, сума транзитних рахунків за операціями з клієнтами банку_
17. Цінні папери власного боргу (крім субординованого боргу)	Прості векселі, емітовані банком, ощадні (деPOSITні) сертифікати, емітовані банком

Джерело: [52, с.162].

Характеристика запозичених банківських ресурсів

Види ресурсів	Складова характеристика
і. Кошти НБУ	Коррахунок НБУ в комерційному банку, короткострокові кредити, отримані від НБУ (овердрафт за коррахунком, за операціями РЕПО, через аукціони, ломбардні кредити, стабілізаційний кредит, інші кредити), довгострокові кредити, отримані від НБУ (через аукціон, за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, стабілізаційний кредит, інші довгострокові кредити)
2. Кошти інших банків	Кошти до запитання інших банків (кореспондентські рахунки), строкові депозити інших банків (депозити овернайт, гарантійні депозити, короткострокові та довгострокові депозити), кредити, отримані від інших банків (овердрафт за коррахунками, кредити овернайт, за операціями РЕПО, інші короткострокові та довгострокові кредити, отримані від
3. Кредиторська заборгованість за операціями з банками	Кредиторська заборгованість за операціями з готівкою, інша кредиторська заборгованість за операціями з банками
4. Цінні папери субординованого боргу	Боргові цінні папери, випущені банком, що відносяться до категорії інвестиційних (більше одного року) -- банківські облігації, як правило, безстрокові або конверсійні

Джерело: [52, с.163].

Класифікація депозитних ресурсів

Ознака	Види
За економічною суттю	а) депозити; б) залишки на поточних рахунках.
За секторами економіки	а) фінансових корпорацій; б) нефінансових корпорацій; в) органів державного управління та підвідомчих їм некомерційних організацій; г) домашніх господарств; д) некомерційних організацій.
Зважаючи на вид підприємства	а) приватних; б) колективних; в) господарських товариств; г) комунальних; д) державних; е) підприємств на власності об'єднання громадян.
За терміном	а) короткострокові; б) середньострокові; в) довгострокові
За вартістю	а) безкоштовні; б) дешеві; в) дорогі
За нарахуванням відсотків	а) без нарахування відсотків; б) з нарахуванням простих; в) з нарахуванням складних відсотків.
За місцем знаходження клієнта	а) кошти резидентів; б) нерезидентів.
За видом відкритого рахунку	а) кошти на поточних рахунках; б) кошти на розрахункових рахунках; в) кошти на депозитних рахунках до запитання.
За чутливістю до зміни процентних ставок	а) чутливі; б) нечутливі.
За стабільністю	а) стабільні; б) нестабільні.
За складністю управління	а) легко керовані; б) важко керовані (кошти на поточних рахунках).
За валютою	а) в національній; б) іноземній валюті.
За формою грошового обігу	а) готівкові; б) безготівкові

Примітка. Сформовано автором на основі джерел [26], [37], [61].

Розкриття сутності поняття «депозит»

№п/п	Джерело	Визначення
1	О.В.Дзюблюк [18, с. 101]	Депозит – це грошові кошти, які внесені в банк клієнтами, зберігаються на їхніх рахунках і використовуються згідно з укладеною угодою та банківським законодавством
2	Р.І.Тиркало [52, с.164]	депозит – це грошові кошти у готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, що передані банку їх власником або третьою особою за дорученням та за рахунок власника для зберігання на певних умовах
3	В.І.Варцаба, К.Машіко[11, с.60]	Вклад (депозит) - кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті або банківські метали, які банк прийняв від вкладника або які надійшли для вкладника на договірних засадах на визначений строк зберігання чи без зазначення такого строку (під процент або дохід в іншій формі) і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору.
4	О.В.Васюренко [13]	Депозит – гроші, передані в банк їхнім власником для зберігання, які залежно від умов зберігання числяться на тому чи іншому банківському рахунку.
5	Податковий кодекс України [40]	Депозит (вклад) - кошти, які надаються фізичними чи юридичними особами в управління резиденту, визначеному фінансовою організацією згідно із законодавством України, або нерезиденту на строк або на вимогу та під процент на умовах видачі на першу вимогу або повернення зі спливом встановленого договором строку
6	Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [22]	Вклад – кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти
7	Правила здійснення депозитних операцій для кредитних спілок [41]	Депозитні операції кредитної спілки – операції, які здійснюються із внеском (вкладом) та включають залучення та виплату внесків (вкладів), нарахування та виплату процентів за внесками (вкладами), що підлягають обов’язковій фіксації в комплексній інформаційній системі кредитної спілки
8	ст. 340 Господарського кодексу України [17]	Депозити утворюються за рахунок коштів у готівковій або у безготівковій формі, у гривнях або в іноземній валюті, що розміщені юридичними особами чи громадянами (клієнтами) на їх рахунках у банку на договірних засадах на певний строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства та умов договору

Види депозитів за різними класифікаційними ознаками

Класифікаційна ознака	Вид депозиту
1. За категоріями вкладників	1.1. Депозити банків
	1.2. Депозити за рахунок бюджетних коштів
	1.3. Депозити суб'єктів господарської діяльності
	1.4. Депозити фізичних осіб
2. За строками використання коштів	2.1. До запитання
	2.2. Строкові (добові, короткострокові, довгострокові)
3. За формою грошового обігу	3.1. Готівкові
	3.2. Безготівкові
4. За валютою, у якій номіновано депозит	4.1. У національній валюті
	4.2. В іноземній валюті
5. За формою визначення власника депозиту	5.1. Іменні депозити
	5.2. Депозити на пред'явника
1. За цільовим призначенням	1.1. Дохідні депозити
	6.2. Гарантійні депозити
2. За способом юридичного оформлення зобов'язань за депозитом	2.1. Оформлені угодою
	2.2. З наданням ощадної книжки
	2.3. З наданням депозитного сертифіката
3. За формою вилучення депозиту та нарахованих відсотків	3.1. Безумовні (без попереднього повідомлення; з попереднім повідомленням)
	3.2. Умовні (кошти можуть бути вилучені при настанні певних обумовлених угодою обставин)
4. За економічним змістом	4.1. Активні депозити (розміщені)
	4.2. Пасивні депозити (залучені)

Джерело: [26, с. 236]

Проміжний фінансовий стан АТ «Ощадбанк» (у млн.грн.)

	31 грудня 2018 року	31 грудня 2019 року
Активи		
Готівкові кошти та рахунки у НБУ	10600,8	36692,4
Кошти в банках	10910,0	20165,5
Кредити, надані клієнтам	67543,2	65168,3
Інвестиції	116590,2	113616,1
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	24,8	24,8
Інвестиційна нерухомість	769,9	809,1
Основні засоби та нематеріальні активи	8953,5	9948,0
Передплата з податку на прибуток	267,3	270,3
Інші активи	2065,2	2416,6
Всього активів	217752,0	249101,1
Зобов'язання і власний капітал		
Зобов'язання:		
Кошти банків	54,1	58,0
Рахунки клієнтів	154016,5	202143,0
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	34496,7	18303,2
Інші запозичені кошти	6618,7	4430,0
Інші зобов'язання	1013,4	1782,4
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	130,1	369,8
Субординований борг	2879,7	2462,6
Всього зобов'язань	199209,3	229549,2
Власний капітал		
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0
Резерв переоцінки будівель	1821,9	1817,2
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	215,6	1018,2
Непокритий збиток	(33219,7)	(33008,5)
Всього власного капіталу	18542,7	19551,9
Всього зобов'язань і власного капіталу	217752,0	249101,1

Джерело: [40], [41].